

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**A nagy nyelvi modellek alkalmazhatóságának
lehetőségei a büntető jogegység biztosításában**

2024. 11. 26.

NYILATKOZAT

mesterséges intelligencián alapuló szövegíró eszközök használatáról

Nyilatkozom, hogy a 37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Állam- és Jogtudományi Szekciójába benyújtott pályamunkám megírása során mesterséges intelligencián alapuló szövegíró eszközöket

használtam / nem használtam.

Nyilatkozom, hogy a dolgozat szakmai, tudományos tartalmát, az abban szereplő minden közlést, állítást, megállapítást, véleményt, következtetést sajátomnak ismerek el, ezek a dolgozat szerzőjeként szakmai álláspontomat pontosan tükrözik, a szöveg egészéért és annak minden eleméért felelősséget vállalok.

A dolgozat 5.5. alfejezetében használtam a mesterséges intelligenciát kísérletem lefolytatása érdekében. A ChatGPT-4 és a ChatGPT-4.o verziók kerültek alkalmazásra.

Mottó:

"Az ítélkezési gyakorlat egységének biztosítása a jogbiztonság és ezáltal a jogállam olyan kulcskérdése, amely megér annyit, hogy minél többen, minél alaposabban végiggondolják és megvitassák" – /Osztovits András/

Tartalomjegyzék

I.	Bevezetés	4
II.	Történeti előzmények.....	6
III.	A jogegység szerepe.....	9
3.1.	A Kúria jogegységesítő feladatát támogató eszközök.....	11
3.1.1.	A jogegységi határozat.....	13
3.1.2.	Elvi bírósági határozat és elvi bírósági döntés	15
3.1.3.	Kollégiumi vélemény	16
3.1.4.	Joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye	17
IV.	Bszi. módosításának hatása a jogegységi eszközökre.....	19
4.1.	A jogegységi panasz eljárás	20
4.2.	A korlátozott precedensrendszer.....	22
4.3.	A jogegységi eljárás és az előzetes döntéshozatali eljárás	25
V.	A nagy nyelvi modellek és a büntető jogegység.....	27
5.1.	A mesterséges intelligencia jelentősége	27
5.2.	A transzparencia követelménye	27
5.3.	Az MI rendelet.....	28
5.4.	A ChatGPT és a gépi tanulás.....	29
5.5.	Kísérlet a büntető jogegység biztosítására a nagy nyelvi modell segítségével	30
VI.	Összegzés	34
	Irodalomjegyzék	36

I. Bevezetés

A kiszámítható és egységes jogalkalmazás alapvető jogállamisági kritérium, amely által a jogbiztonság megvalósulhat. Jelen dolgozat a jogegység biztosításának kérdéseit és ezzel összefüggésben a nagy nyelvi modellek szerepét tárgyalja a büntetőjogi ítélkezés egységesítésében. A büntetőjog területén különösen fontos a jogegység kérdése, hiszen itt jelenik meg a legerőteljesebben a hatalmi eszköztár, amely felhasználásával a polgárok alapvető jogai korlátozás alá kerülnek.

„[...] A jogegység biztosítása egy valamennyi bírósági szintre kiterjedő komplex, piramisszerűen felépülő rendszer, amelynek csúcsán a Kúria áll, de minden bírósági szintnek megvan a maga feladatköre benne [...]”¹

Az egységes jogalkalmazásra való törekvés minden bírót és bíróságot terhel, azonban ennek Alaptörvényben nevesített letéteményese a Kúria. A különböző bírói döntések közötti eltérések minimalizálása érdekében a magyar jogrend több eszközt is kifejlesztett, melyek közül a jogegységi határozatnak van az egyik legfontosabb szerepe. Az ítélkezési gyakorlat egységessége ugyanis alapvető kérdés a jogállamiság szempontjából, hiszen a különböző bírói döntések egységesítése biztosítja a törvények egyenlő alkalmazását minden jogalany számára.

A jogegységgel kapcsolatosan felmerülő aktuális kérdésköröket megelőzően a dolgozat történeti áttekintést nyújt a jogegység fejlődéséről, kiemelve azokat a pontokat, amelyek a bírói döntések közötti következetességet támogatták, mint például a kollégiumi vélemények, elvi bírósági határozatok.

A jogegység szerepét tárgyalva, a dolgozat említést tesz egy egységes büntetéskiszabással foglalkozó kutatásról is, ami kapcsán felmerül a kérdés, hogy Magyarországon létezik-e eltérés a büntetéskiszabást illetően. Erről témám szempontjából azért érdemes gondolkodni, mivel a jogbiztonság, jogegyenlőség, jogalkalmazás igazságosságának egyik fő követelménye, hogy egységes jogi háttér mellett a hasonló súlyú bűncselekmények hasonló elkövetési és személyi körülményekkel rendelkező elkövetőit hasonló módon büntessék a bíróságok.

A bírói függetlenség is bemutatásra kerül ezt követően, amely bíróságokhoz kapcsolódó alapelvek közül külön kiemelendő jelen téma szempontjából. A bírói döntés ugyanis, miután jogorvoslati eljárás lezárul, nem megkérdőjelezhető és kötelező erejűvé válik. A bírák e minőségükben a jog, az alkotmányosság, az alapvető jogok védelmezői és ez a szerep

¹ WELLMANN György: *A jogalkalmazás egységének biztosítása a Kúria Polgári Kollégiumának gyakorlatában*. In. Darák Péter – Koltay András (szerk.): *Ad astra per aspera; ünnepi kötet Solt Pál 80. születésnapja alkalmából*. Budapest, Pázmány Press, 2017. 704-705. o.

megköveteli a függetlenséget az ítélethozatal során, amely szorosan összefügg a jogértelmezés autonómiájával.

A 2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról (a továbbiakban: Bszi.) közelmúltbéli változásait górcső alá véve, a dolgozat kitér részletesen az ítélkezési gyakorlat korábbi és jelenlegi jogegységi eszközeire, valamint a törvénymódosítás során megjelent új intézményekre, mint a jogegységi panasz, illetve a korlátozott precedensrendszer, amely a magyar jogrendben különösen aktuálissá vált. A jogegységi panasz kapcsán különböző szakirodalmi vélemények összeütközéséről is olvashatunk.

A modern technológiai eszközök fejlődése új lehetőségeket kínálhat a jogegység biztosításában is. A dolgozat különös figyelmet szentel annak a kérdésnek, hogy a nagy nyelvi modellek hogyan járulhatnak hozzá ehhez az egységesítéshez, és milyen kihívásokkal kell szembenéznük az MI-alapú technológiáknak, például a transzparencia és az etikai kérdések területén. Kifejtésre kerül, hogy a 2024 tavaszán elfogadott MI rendelet mit foglal magában és milyen új intézmények bevezetésére kerül sor ennek következtében.

A dolgozat tehát arra törekszik, hogy a jogegység megteremtésének kihívásait és lehetőségeit a modern technológia kontextusában is megvizsgálja, és ezzel új perspektívákat kínáljon a büntetőjog területén.

II. Történeti előzmények

„A jogegység jelenti a jogszabályoknak, a törvényeknek azonosságát, azt ti., hogy a jog az állam egész területén egységesen, egyöntetűen van szabályozva [...] Más értelemben jelenti a jogalkalmazásnak az egységét, azt, ti., hogy a bíróságok és általában a hatóságok a jogszabályokat ugyanoly esetekben ugyanúgy alkalmazzák, a jogszolgáltatást egyöntetűen gyakorolják.” – mondja Juhász László. Véleménye szerint fontos tisztázni a jogegység fogalmát mielőtt annak történeti fejlődését vizsgálánk meg.²

A kétezres évek elején kezdetben három, majd néhány évvel később további két ítélőtábla kezdte el tényleges működését országszerte. Ekkor merült fel a kérdés, hogy vajon miként lesz biztosítható az egységes ítélkezés a fellebbezési fórumok felállása után. Napjainkban is fontos ezeknek a kezdeti módszereknek a megismerése, hiszen ezek részben a jogszabályokban tűnnek fel, ilyen például a jogegységi eljárás, másrészt ebből is vonhatnak le számos hasznos következtetést a jelenkori jogalkalmazók.³

A jogegység elődeinek kialakulása egészen a 18. századig visszavezethető, ugyanis ebben az időben ezen intézmény biztosításának legfontosabb eszköze a *döntvény* volt. A Magyar Jogi Lexikon meghatározása szerint „[...]a döntvény tételes jogunk szerint valamely felső v. középfokú bíróságnak elvi megállapodása, melyet az a bíróság, amelynek számára hozatott, az ügyek elintézésénél mindaddig követni tartozik, amíg azt egy újabb elvi megállapodás meg nem változtatja [...]” A döntvény és a döntvényalkotási jog egyébként a porosz jogból eredeztethető, amely elnevezés alapja az 1723-as-24-es évekre vezethető vissza. A királyi ítélőtábla; Curia újra szervezésekor honosodott meg az elnevezés, amikor is a bíróság a vitás kérdéseket teljes ülésen kívánta eldönteni és ezekről az egységekről ún. döntvénykönyvet vezetett. Ennek alkalmazását először a polgári, majd később a büntető ügyekben is elrendelték.⁴ Mária Terézia 1768. szeptember 14-én leiratában rendelte el, hogy a királyi Curia az újjászervezéstől kezdődően az addig hozott döntvényekből készítsen gyűjteményt. Ennek eredményeként készült el 1769-ben az úgynevezett Planum Tabulare nevű összeállítás. A Planum Tabulare alkalmazása szokásjogi alapon kötelezővé vált és a magyar jog fő megismerési forrása lett. Ez nem kötelezte sem a Kúriát, sem az alsóbb fokú bíróságokat, jogforrásként is csak olyan szempontból szolgált, hogy visszatükrözte a bírói gyakorlatot.⁵ 1881-ben rendelkezett úgy a

² JUHÁSZ László: *A jogegység biztosítása az ítélőtáblák működésének megkezdése után*. In. Magyar Jog, 2003/10. 589. o.

³ Uo.

⁴ Uo.

⁵ <https://konyvtar.parlament.hu/a-dontvenyek-kozzetetele> (letöltés dátuma: 2024. 10. 26.)

törvényhozó, hogy a polgári ügyekben keletkezett teljes ülési elvi határozatok a Curia eljárásában irányadók lesznek, azaz maga a legfőbb bírói fórum saját korábbi döntéseit köteles a későbbiekben is követni. 1890-ben az ítélőtáblák is döntvényalkotási jogot nyertek és a már említett módon maga a törvény kapcsolt a táblai döntvényekhez kötelező erőt olyan módon, hogy csak azt az ítélőtáblát kötötte, amelyik az adott döntvényt meghozta. Csak akkor hozhatott döntvényt, amelyekben végső fórumként járt el az ítélőtábla. Végül, azok a curiai határozatok, melyek a táblai döntvények közötti ellentmondások feloldására születtek – ezzel megteremtve a jogegységet – az összes királyi ítélőtáblára kötelezőek voltak. A 19. század végének fejlett jogtudománya a jogszabályi rendelkezések nyelvtani értelmezése alapján ebben a kérdésben általában azt az álláspontot foglalta el, hogy a döntvények célja csak az, hogy a legfelsőbb bíróság, amikor utolsó fokon jár el, ellentmondó határozatokat ne hozzon.⁶

Az első magyar bünvádi perrendtartás (1896. évi XXXIII. törvény) (a továbbiakban: Bp.) ismerte a „perorvoslat a jogegység érdekében” nevű jogintézményt is a döntvényeken kívül. Ez azt a célt szolgálta, hogy abban az esetben, ha jogsértő egy bírósági határozat, a törvénysértés legyen megállapítható és ezáltal legyen biztosítva az egységes jogalkalmazás a jövőben is. Ez az elnevezés a népnek a büntető igazságszolgáltatásban való részvételéről és fellebbviteli egyszerűsítéséről szóló 1949. évi XI. törvényben új nevet is kapott. Ennek azért van jelentősége, mert ez a változás azt fejezte ki, hogy a cél itt a törvényesség biztosítása és nem pedig a jogegység. 1954-ben egy újabb módosítással a törvényességi óvás vette át helyét a korábban említett intézménynek. A 9/1992-es Alkotmánybírósági határozat ezt azonban ellentétesnek állapította meg a jogállamisággal és megsemmisítette. Arra hivatkozott, hogy a törvényességi óvás intézményében a jogegységi és jogorvoslati funkció úgy mosódik össze, hogy egyiknek sincsenek meg az alkotmányos feltételei.⁷

A döntvények kötelező jellegének kimondása hozott további változásokat, ugyanis az 1912. évi LIV. törvénycikk 75. §-a határozott arról, hogy mindaddig, amíg a Kúria teljes ülése meg nem változtatja a határozatát, a bíróságok kötelesek azt követni. Az egymást követő bírósági szervezeti törvények már a Legfelsőbb Bíróság fő feladatának az ítélkezés elvi irányítását tekintették és nem pedig a jogegység biztosítását. Ennek keretében a legfelsőbb bírói fórum a bíróságokra kötelező irányelvet és elvi döntést hozhatott.⁸

⁶ BALOGH Judit: *A jogegységi tanácsok felállítása (1912) és működése*. „Háromszáz éves a Kúria” konferencia (2023. június 19.) URL: https://www.youtube.com/watch?v=BOhsudlug-c&ab_channel=K%C3%BArM%C3%A9dia (letöltés dátuma: 2024. 10. 03.)

⁷ PÓCZA Róbert: *A jogegységi eljárás időszervi kérdései*. In: Magyar Jog, 2006/9. 551. o.

⁸ WELLMANN György: *A jogegységi eljárás de lege és de lege ferenda*. In: Magyar Jog, 2004/4. 193. o.

Az 1989. évi alkotmánymódosítással megkezdődött a jogállamiság követelményeinek megfelelő rendszer kialakítása és egyúttal az ítélkezés elvi irányítása intézményrendszerének lebontása. Az 1989-1997 közötti időszakban is léteztek ezek az eszközök, azonban a gyakorlatban ezt már nem alkalmazta a Legfelsőbb Bíróság, mert nem tartotta jogállami eszközöknek ezeket, illetve nem maradt ideje az ítélkezés elvi irányítására nagyfokú leterheltsége okán.⁹

Az Alkotmány módosításáról szóló 1997. évi LIX. tv. alapozta meg a szervezeti reformot, amely a jogegységesítés szerepében jelentős változást hozott, hiszen kimondta, hogy ettől fogva a Legfelsőbb Bíróság biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, jogegységi határozatai a bíróságokra kötelezőek. Ezzel a jogalkalmazás egységének biztosítása irányelv és elvi döntés meghozatalával megszűnni látszott a legfőbb bírói fórum által.¹⁰

A Magyar Királyi Curia korábban ismertetett gyakorlatára a Kúriának ma is figyelmet kell fordítania jogértelmezése során, hogy hasonló történeti távlatokba tudja formálni a gyakorlatot. A Kúria mai szerepét részletesen a 3.1. alfejezetben mutatom be.

⁹ Uo.

¹⁰ JUHÁSZ: i. m. 593. o.

III. A jogegység szerepe

A jogegység tulajdonképpen a jogállamiság intézményére vezethető vissza, ugyanis a jogállamiság egyik alapvető része a jogbiztonság, ennek pedig a jogegység nélkülözhetetlen eleme. Ezek az intézmények hatással vannak egymásra, hiszen az egységes joggyakorlás minél jobban ki tud teljesedni, annál erősebb lesz a jogbiztonság is, és ennek eredményeképpen a jogállamiság is. A jogegység a bírói gyakorlat során úgy tud megvalósulni, hogy a különböző jogszabályokat, eseteket ugyanúgy értelmezik és alkalmazzák a bírói szervek. Tehát ugyanannak a jogi normának ugyanazt a jelentést kell tulajdonítaniuk az egyes bírói testületeknek. Fontos megjegyezni, hogy a célul kitűzött jogegység biztosítás – ami csak akkor szükséges, ha az alapvetően nem alakul ki – a bírói függetlenséget nem sértheti, illetve, hogy jogalkotást sem valósíthat meg.¹¹

A jogegység témakörét tárgyalva, megemlítenéd egy egységes büntetéskiszabással foglalkozó kutatás, melyben Gócza Ágnes arra keresi a választ, hogy Magyarországon létezik-e eltérés a büntetéskiszabást illetően. Különös figyelmet fordít e kérdés tárgyalásakor az emberöléses ügyekre.¹² A kutatási folyamat során összehasonlításra kerül az ítéletábrák büntetéskiszabási gyakorlata, például az ügyvizsgálattal érintett elítéltek száma, területi megoszlás, vagy a jogerősen kiszabott szabadságvesztés mértéke (években számítva) alapján. Témám szempontjából erről azért érdemes említést tenni, mivel a jogbiztonság, jogegyenlőség, jogalkalmazás igazságosságának egyik fő követelménye, hogy egységes jogi háttér mellett a hasonló súlyú bűncselekmények hasonló elkövetési és személyi körülményekkel rendelkező elkövetőit hasonló módon büntessék a bíróságok. A bírói egységes jogalkalmazást magában foglalja az igazságszolgáltatás egységének elve, amely pedig az igazságszolgáltatás alapelvei között szerepel. Ebből a kutatásból azonban az derül ki, hogy Magyarországon nem valósul meg maradéktalanul ez az egységes igazságszolgáltatás. A büntetéskiszabásnál is elengedhetetlen követelmény az egységesség, azonban ez azért nehezen megvalósítható, mivel a bírának a büntetés kiszabásakor nagyon sok speciális körülményt is figyelembe kell venniük. Egyetérték a mű szerzőjével, miszerint, Magyarországon indokolt lehet, hogy a jogalkotó olyan iránymutató szabályokat alkosson, amelyek elősegítik a büntetéskiszabási gyakorlat egységességét. Az Alaptörvényből nem következik olyan korlátozás, amely megakadályozná, hogy a jogalkotó törvényi úton, az alkotmányos büntetőjogi elvekkel összhangban,

¹¹ WELLMANN: i. m. 703-704. o.

¹² GÓCZA Ágnes: *Egységes-e a büntetéskiszabás emberöléses ügyekben? – A magyar táblabíróságok büntetéskiszabási gyakorlatának összehasonlító vizsgálata*. In: Állam- és Jogtudomány, 2018/1. 3. o.

iránymutatást adjon a bírói mérlegeléshez. Ez történhet akár a büntetéskiszabási gyakorlat egységesítése, akár annak szigorítása vagy enyhítése érdekében is.¹³

A jogegységesítést és az ezzel kapcsolatos fogalmakat többféle értelemben is használjuk manapság, ezért is fontos megkülönböztetnünk a "büntetőjog egységesítése" és a "büntető jogegység" fogalmát is. Bár mindkettő célja a törvényesség rendjének zavartalan biztosítása, eltérő hatalmi ágak különböző módszereket és eszközöket alkalmaznak ennek érdekében. Míg a büntetőjog egységesítése a tételes jogra hat, addig a büntető jogegység a joggyakorlatot érinti. A büntető jogegység tehát a büntető ítélkezés egységét jelenti, ami akkor valósul meg, ha a bírósági döntések azonos büntetőjogi normákat azonos módon értelmeznek. Bár ennek teljes elérése nem lehetséges és nem is szükséges, a büntető jogegység továbbra is olyan cél, amely nem eredményezhet bírói függőséget vagy bírói jogalkotást.¹⁴

Többféle alapelvet, tulajdonságot lehet kapcsolni a bíróságokhoz, bírákhoz, azonban ezek közül itt a bírói függetlenséget fontos kiemelni, amely a bírák privilegizált függetlensége. A bírói függetlenség azt hivatott biztosítani, hogy sem a bírói szervezetet, mint hatalmi ágat, sem pedig az egyedi ügyben eljáró bírót semmiféle befolyás ne érhesse a döntések meghozatalában.¹⁵ A bírói döntés, miután a jogorvoslati eljárás lezárul, végleges, nem megkérdőjelezhető és kötelező erejű. A bírák ebben a minőségükben a jog, az alkotmányosság, az alapvető jogok és a szabadság elengedhetetlen védelmezői. Ez a szerep követeli meg a függetlenséget az ítélelhozatal során – vagyis a külső befolyástól való mentességet és pártatlanságot –, amely szorosan összefügg a jogértelmezés autonómiájával. Azonban ennek a függetlenségeknek vannak bizonyos korlátjai is. Egyrészt, hogy önkényesen nem hozhatnak döntéseket, másrészt, hogy a jogszabályokat soha nem változtathatják meg (ideértve azt is, hogy a jogszabályok ésszerű tartalmának érvényesülését nem ronthatják le). Ugyanis, ha ezt megteszik, azzal a nemzet akaratának érvényesülését akadályozzák meg, amelyet a törvényhozó is megjelenít. A bíróságok függetlensége nem önmagáért létezik, hanem azért, hogy biztosítsa a törvényhozó hatalom által elfogadott törvények érvényesítését, valamint a törvények által garantált egyéni jogok védelmét. A függetlenség tehát alkotmányos célhoz kötődik: az igazságszolgáltatás nem csupán valamitől független, hanem valami érdekében, a jogrend és az egyéni jogok védelme érdekében működik függetlenül. Ez a jogegységhez úgy kapcsolódik, hogy a bíróságok szabadon döntenek külső és belső korlátok között. A külső

¹³ I. m. 17. o.

¹⁴ CSÁK Zsolt – CZEBE András: *A Kúria jogegységesítő tevékenysége az egy évtizede újragondolt büntetőkódexünk tükrében*. In: *Közjogi Szemle*, 2023/1. 19-20. o.

¹⁵ GOMBOS Katalin: *A bírói függetlenség kérdése az Európai Unió Bíróságának gyakorlatában*. In: *Kúriai Döntések*, 2023/6. 1166. o.

korlátok közé tartoznak a jogszabályok, amelyekről nem térhetnek el. Emellett fontos a belső korlát, vagyis a saját döntéshez, mint nem vitatható, kötelező erejű döntéshez való kötődés. Következésképpen, ez a jogegység követelménye.¹⁶

3.1. A Kúria jogegységesítő feladatát támogató eszközök

A Legfelsőbb Bíróság helyét 2012. január 1. napjával a Kúria vette át, amelynek napjainkban arra kell törekednie, hogy a Magyar Királyi Curia évszázados hagyományait szem előtt tartsa, és ezáltal olyan jogértelmezést fogalmazzon meg, amelyek hasonló történelmi távlatokban formálják a gyakorlatot. Azonban ezt nehezítheti a törvénymódosítások üteme, kiváltképp, ha olyan jogintézmény kerül bevezetésre, amelynek a magyar büntetőjogban nincsen történelmi előzménye és ennek okán szembe kerülhet a hagyományos elvekkel. Erre példaként említhető a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés, amely esetében az Emberi Jogok Európai Bíróságának követelménye csak jogalkotással, nem pedig jogalkalmazással teljesíthető, de csak az alkotmányjogi kérdések tisztázása után.¹⁷

Az Alaptörvény 25. cikk (1) bekezdése értelmében az igazságszolgáltatási tevékenységet végző bíróságok közül a legfőbb szerv a Kúria, amely a (3) bekezdés szerint biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz.¹⁸ Varga Zs. András – a Kúria jelenlegi elnöke – vonta le azt a következtetést ebből, hogy egyrészt a bíróságok jogalkalmazásának egysége alkotmányos követelmény, tehát megvalósítása nem lehet esetleges, nem előzhetik meg más szempontok. Továbbá, ugyan az egységes jogalkalmazásra való törekvés minden bírót és bíróságot terhel, ennek Alaptörvényben nevesített letéteményese a legfőbb bírói szerv, vagyis a Kúria. A 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (a továbbiakban: Btk.) már számos nehézség elé állította a Kúriát az értelmezési kérdésekkel kapcsolatban, amelynek a legfőbb bírói fórum úgy igyekszik folyamatosan eleget tenni, hogy közben az Alaptörvényben foglalt kötelességet szem előtt tartja. Ezzel együtt a Kúria az irányadó értelmezést igyekszik megteremteni, hogy az alsóbb fokú bíróságok alkalmazni tudják majd. Ez azért nem egyszerű, mivel a büntetőkódexben olyan új intézmények jelentek meg, mint például a kapcsolati erőszak, amelynek nem volt a magyar jogrendben semmilyen előzménye sem. Ebben a folyamatban a Kúriának arra kell törekednie,

¹⁶ VARGA ZS. András: *Tíz gondolat a jogegységről és a precedenshatásról*. In: Magyar Jog, 2020/2. 81. o.

¹⁷ TÓTH Andrea Noémi: *A jogegység követelménye a büntető-, a közigazgatási és a polgári eljárásban*. Beszámoló a Kúria Werbczy Kutatóintézet III. Kutatóintézeti Napjáról. In: Kúriai Döntések, 2024/2. 399. o.

¹⁸ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.): 25. cikk (1) és (3) bekezdés

hogy a téves iránymutatásokat elkerülje és olyan jogértelmezéseket fogalmazzon meg, amelyek hosszútávon formálhatják a joggyakorlatot.¹⁹ A felülvizsgálati eljárásban a Kúriának nem arról kell döntést hoznia, hogy amennyiben ő járt volna el első- vagy másodfokú bírósággént, akkor milyen megoldásra jutott volna, hanem hogy a jogerős döntés érvényes-e. A törvényesség része az is, hogy a Kúria korábbi döntéseit tiszteletben kell tartani. Így az ítélkezési gyakorlat egységességének biztosítása kizárólag a Kúria hatáskörébe tartozik.²⁰

A legegyszerűbben megfogalmazva a Kúria feladata az, hogy elérje, hogy a bíróságok a jogszabályokat ugyanolyan esetekben ugyanúgy alkalmazzák, mivel, ha eltérő a gyakorlat, akkor ez egyrészt jogbizonytalanságot eredményez, másrészt aláássa a bíróságokba vetett bizalmat is. Azonban, nehézséget okoz azt is megállapítani, – mivel két egyforma ügy nincs – hogy mely ügyeket tekintjük hasonlóan megítélendőnek. Azt le lehet szögezni, hogy két történet hétköznapi hasonlósága nem elegendő ahhoz, hogy jogegységi szempontból „hasonló ügynek” minősüljenek, mivel két eset egy laikus szemében tűnhet hasonlóknak, miközben jogi értékelésük egy apró részlet miatt teljesen eltérő lehet. A hétköznapi értelmezéseken felül az ügyeknek jogilag is hasonlítaniuk kell.²¹ Erre jó példa lehet a lopás és rablás esete. Egy laikus számára mindkét eset hasonló lehet, mivel mindkettőben vagyron elleni cselekmény történik és az elkövető mástól vesz el értéktárgyat. Azonban, mint azt tudjuk, a két bűncselekmény között jelentős különbség van. Míg lopás esetén az elkövető erőszak alkalmazása nélkül veszi el az idegen dolgot, addig rablásnál az elkövető erőszakot alkalmaz vagy azzal fenyeget, hogy megszerezze az értéket. Ez a különbség komoly eltérést eredményez a bűncselekmény jogi minősítésében és a kiszabható büntetés tekintetében, még ha egy laikus számára mindkét eset lopásnak tűnik.

Továbbá, a jogban is különböző jelentései vannak a „hasonló jogeset” -nek. A hasonlóság megállapításához két ügy között „ténybeli és jogi” hasonlóságot is fontos figyelembe venni. A jogegység szempontjából felfogott hasonlóság nem mindig egyezik meg pl. az analógia alkalmazásakor használt hasonlóság-fogalommal. Mindemellett az angolszász jogrendszer precedensei közötti hasonlóság eltér a kontinentális rendszer felfogásától. Ezért a "hasonló jogeset" kifejezésnek még a jogon belül is különböző jelentései lehetnek. Ebből kifolyólag, Zódi Zsolt feltételezésével egyetértek, amely szerint, a hasonló eset mást jelenthet a joggyakorlat-elemzés során, mint például egy jogegységi eljárásban.²²

¹⁹ CSÁK Zsolt – CZEBE András: i. m. 21. o.

²⁰ VARGA: i. m. 82. o.

²¹ ZÓDI Zsolt: *Módszertani javaslatok és gyakorlati megjegyzések a Kúria joggyakorlat-elemző tevékenységéhez.* In. MTA TK Jogtudományi Intézet, 2018/2. 13. o.

²² I. m. 14. o.

Korábban az 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya (a továbbiakban: Alkotmány) 47. § (2) bekezdése csak a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot említette olyan eszközként, amellyel a Legfelsőbb Bíróság biztosíthatja a bíróságok jogalkalmazásának egységét. Azonban ez nem jelentette azt, hogy kizárólag ez az egyetlen eszköz lett volna a jogegység biztosításának egyetlen módja. A 12/2001-es AB határozat indokolásában arra utalt, hogy ez a rendelkezés nem zárja ki, hogy a Legfelsőbb Bíróság feladatellátásának módját kiegészítse.²³

A Kúria ezen tevékenységének elősegítése céljából az 1997. évi LXVI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról (a továbbiakban: (régi) Bszi.) által is szabályozott három eszköz – nevezetesen a kollégiumi vélemény, jogegységi határozat és az elvi bírósági határozat – mellett további két új eszközt biztosított a Bszi., ami a bírósági joggyakorlat-elemző csoportok összefoglaló véleménye, valamint az elvi bírósági döntés közzététele voltak egészen a 2020-ban történt változásokig.²⁴

3.1.1. A jogegységi határozat

A Bszi. értelmében jogegységi eljárásnak van helye, egyrészt abban az esetben, ha a joggyakorlat továbbfejlesztése vagy az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében elvi kérdésben jogegységi határozat meghozatala, korábban meghozott jogegységi határozat megváltoztatása vagy hatályon kívül helyezése szükséges, és azt a Kúria elnöke, elnökhelyettese, kollégiumvezetője, kollégiumvezető-helyettese, az ítélőtábla elnöke, illetve a legfőbb ügyész indítványozza. Másrészt, ha a Kúria valamely ítélkező tanácsa jogkérdésben el kíván térni a Kúria másik ítélkező tanácsának elvi bírósági határozatként közzétett határozatától vagy közzétett elvi bírósági döntéstől, és a Kúria tanácsa indítványozza a jogegységi eljárás lefolytatását. A Kúria e feladatának ellátása körében jogegységi határozatokat hoz, kollégiumi véleményeket fogad el és elvi bírósági határozatokat és elvi bírósági döntéseket tesz közzé. A jogegységi határozatot a Magyar Közlönyben, a központi honlapon és a Kúria honlapján közzé kell tenni; indokolt esetben egyéb módon is közzétehető.²⁵

A jogegységi határozat jogintézménye az 1949. évi Alkotmány 1997. évi módosítása (1997. évi LIX. törvény) és a már nem hatályos 1997. évi LXVI. törvény által bevezetett

²³ KÖRÖS András – WELLMANN György: *Javaslatok a jogegység biztosítása fórum- és eszközrendszerének az átalakítására*. In. Magyar Jog, 2011/5. 260. o.

²⁴ OSZTOVITS András: *Törvénymódosítás a bírósági joggyakorlat egységesítése érdekében – jó irányba tett rossz lépés?* In. Magyar Jog, 2020/2. 72. o.

²⁵ <https://kuria-birosag.hu/hu/jogegysegi-eljaras> (letöltés dátuma: 2024. 10. 22.)

bíróági szervezeti reform révén került vissza a magyar jogrendbe. Ezzel egy régi, a II. világháború előtti joggyakorlat által ismert intézmény újbóli alkalmazására nyílt lehetőség. A szocialista jogrendszer nem tartotta fenn ezt a jogintézményt, helyette irányítási eszközöket használt. A rendszerváltás után a jogalkotó a korábbi elvi irányítási módszereket, azok jogpolitikai vonásai miatt, nem találta összhangban a jogállami elvekkel, ezért törvénybe iktatta a jogegységi eljárás és a jogegységi határozat intézményeit. Az első jogegységi határozat 1998 januárjában született, azóta közel 200 jogegységi határozat készült a legfőbb bírósági szervnél, ami jelentős tapasztalatot halmozott fel. E tapasztalatok tükrében az új Bszi. szabályai is jelentős módosításokat tartalmaznak a jogegységi eljárás lefolytatására és a jogegységi határozat meghozatalára vonatkozóan, összehasonlítva az 1997. évi LXVI. törvény előírásaival.²⁶

A jogegység biztosításának eszközei közül a legfontosabb a jogegységi határozat. A Kúria jogegységi eljárás keretében jogosult megalkotni és ezáltal az alsóbb fokú bíróságok csak megfelelő indoklással térhetnek el ettől. A jogegységi határozat tehát egy, a Kúria által kiadott iránymutatás, mely kötelező jelleggel bír és közvetlenül a bírákat kötelezi a korábban megítélt döntések követésére. Közvetve tulajdonképpen mindenkit kötelez, aki érvényesíteni szeretné jogos vagy jogosnak vélt érdekét a Kúria előtt. Következésképpen megállapítható, hogy a jogegységi határozat normatív erővel bír, vagyis erga omnes hatályúvá válhat egy belső normatív rendelkezés megfelelő fórum előtti eljárásban.²⁷ Az Alkotmánybíróság úgy rendelkezik a jogegységi határozatokról, hogy ezeket a bíróságra nézve közvetlenül, a felekre pedig közvetve kötelező erővel ruházza fel, így azok tulajdonképpen jogszabályként viselkednek. Az AB érvelése szerint a testület alkotmányos jogállásából eredően utólagos normakontroll hatáskörébe tartozik valamennyi norma alkotmányossági vizsgálata, így a jogegységi határozatoké is. Később azonban úgy fogalmazott az AB, hogy a jogegységi határozat normatív jellege ellenére is bírói döntésnek tekintendő. Hangsúlyozta, hogy a bírói jogalkotás, amíg az kizárólag jogszabályok értelmezésén alapul, nem kerül ellentétbe a hatalommegosztás elvével.²⁸ Ahogy az korábban említésre került, az Alaptörvény is rendelkezik a jogegység biztosításáról, melyet a Kúria alkotmányos feladatává tesz. Ennek eszközeként kizárólag a jogegységi határozatot említi meg. Azonban ebből nem lehet arra következtetni,

²⁶ WELLMANN György: *A jogalkalmazás egységének biztosítása a Kúria Polgári Kollégiumának gyakorlatában*. In: Darák Péter – Koltay András (szerk.): *Ad astra per aspera; ünnepi kötet Solt Pál 80. születésnapja alkalmából*. Budapest, Pázmány Press, 2017. 706. o.

²⁷ BALÁSSY Ádám Miklós: *A legfelsőbb bírói fórum jogegységesítő kötelezettsége*. In: *Magyar Jog*, 2020/11. 661-662. o.

²⁸ SZABÓ Patrik: *„A törvény szövedéke” – Adalékok a korlátozott precedensrendszer előkérdéseihez*. In: *Magyar Jog*, 2022/1. 50. o.

hogy csupán a Kúria monopóliuma lenne a jogegység biztosítása és egyetlen eszköze a határozat.²⁹

3.1.2. Elvi bírósági határozat és elvi bírósági döntés

Az elvi bírósági határozat és elvi bírósági döntés szintén fontos eszköz volt a jogegység fenntartására, de ezeknek nem volt annyira kötelező erejük, mint a jogegységi határozatoknak. Ahogy az már említve volt, az 1997-es Bszi. is ismerte már az elvi határozat fogalmát. Elvi bírósági határozatnak minősült a Kúria elvi kérdésekre is kiterjedő határozat meghozása, amely vagy a közérdek szempontjából kiemelt jelentőségű, vagy érinti a társadalom nagy részét. Ehhez képest az elvi bírósági döntés egy új jogegységi eszközként szolgált, amely nem a Kúria, hanem az alsóbb fokú bíróságok által meghozott határozat, ha azok társadalmi szempontból kiemelkedő jelentőségű ügyeket érintenek.³⁰

Az elvi bírósági határozatok és elvi bírósági döntések kiválasztására és közzétételére a Kúrián büntető szakágban is elvi közzétételi tanács működött, amely négy bíróval és az érintett kollégiumvezetővel.³¹ Amennyiben a Kúria ítélkező tanácsa olyan döntést hozott, amely jelentős közérdeket képviselt vagy a társadalom széles rétegét érintette, és elvi kérdéseket is felvetett, a tanács elnöke a határozat írásbeli formába öntése után azonnal köteles volt erről értesíteni az adott szakág kollégiumvezetőjét. A kollégiumvezető ezt követően az elvi közzétételi tanács elé terjesztette a határozatot, amely mérlegelte, hogy indokolt-e a határozat elvi bírósági határozatként való nyilvánosságra hozatala. Amennyiben a Kúria elnöke vagy a kollégiumvezető arról értesült, hogy egy alsóbb fokú bíróság olyan döntést hozott, amely a társadalom széles körét érinti vagy kiemelkedő közérdekű, és elvi kérdéseket is magában foglal, de a jogegységi eljárás vagy az elvi bírósági határozat közzétételének feltételei nem teljesülnek, akkor a határozatot a Kúria illetékes szakági elvi közzétételi tanácsa elé terjesztette. Ez a tanács döntött arról, hogy az ügyet elvi bírósági döntésként nyilvánosságra hozzák-e.³² Ez a mechanizmus lehetővé tette, hogy az elvi jelentőségű döntések még akkor is publikálásra kerüljenek, ha nem szükséges jogegységi határozat meghozatala, ezáltal irányt mutatva a bírói gyakorlatnak.

²⁹ WELLMANN György: i. m. 704. o.

³⁰ OSZTOVITS: i. m. 73. o.

³¹ Uo.

³² <https://kuria-birosag.hu/hu/elvi-birosagi-hatarozatok-es-elvi-birosagi-dontesek-kivalasztasa-es-kozzetetele> (letöltés dátuma: 2024. 10. 16.)

3.1.3. Kollégiumi vélemény

Zódi Zsolt álláspontja szerint a kollégiumi vélemény egyértelműen a szocialista időszak terméke. Ezt megelőzően a Kúria döntéseinek közös jellemzője az volt, hogy mindig egyedi ügyből indultak ki, és ez az egyediség a konkrét jogkérdések eldöntésére összpontosított. A 1997. évi LXVI. törvény célja az elvi irányítás és a kollégiumi állásfoglalás hagyományos formáinak megszüntetése volt, helyettesítve őket a jogegységi határozatokkal. A törvény több évtizedes gyakorlatot kívánt megváltoztatni, ám a bírósági gyakorlat ezt nehezen fogadta el. A jogegységi határozat, amely vitás kérdéseket hivatott rendezni, ritkán használt eszközzé vált, míg a kollégiumi állásfoglalás, most kollégiumi véleményként, változatlan formában és növekvő jelentőséggel él tovább, mint az egyetlen absztrakt iránymutatási eszköz. 1998 óta a kollégiumi vélemények a bíróságok szakmai konszenzusán alapulva „illegálisan”, de a legfontosabb eszközként funkcionálnak. Az új táblabíróságok is publikálják ezeket a véleményeket, így az internet révén még nagyobb hatással vannak a joggyakorlatra. A kollégiumi állásfoglalás szerepe a rendszerváltás után hasonlóvá vált az 1950-es és 1960-as évekhez, a jogszabályok hiányosságait pótolva, mint például a munkaügyi kollégium 154. számú állásfoglalása, amely a munkavállalói jogok védelmét segítette a munkahelymegszűnések idején.³³

A kollégiumi vélemények olyan iránymutatások, amelyeket a Kúria Kollégiumai bocsátanak ki, hogy ezzel is segítsék a bírói gyakorlat egységesítését és jogkérdések értelmezését. A Kúria honlapján elérhetők a büntető kollégiumi vélemények is. Például, az egyik legfrissebb vélemény a 2/2023. BK vélemény, amely a korábban kibocsátott büntetőjogi és büntető eljárásjogi kollégiumi vélemények felülvizsgálatát tartalmazza. A Kúria Büntető Kollégiuma ebben a dokumentumban felülvizsgálta és aktualizálta a korábbi véleményeket, figyelembe véve a Btk. és 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (a továbbiakban Be.) módosításait.³⁴

A kollégiumi véleményekhez kapcsolódóan, a joggyakorlat egységét biztosító eszközök hatékonyságának, illetve bírói gyakorlatra tett hatásának vizsgálata és elemzése közül kivételesnek lehet mondani Zódi Zsolt kutatását, aki a magyar bírósági ítéletekben található hivatkozások gyakoriságát vizsgálta. Azt a kiinduló hipotézist fogalmazta meg, hogy vajon bizonyítható-e a magyar jog "esetjogi jelleg" felé való elmozdulása. A több ezer határozatot

³³ ZÓDI Zsolt: *Búcsú a kollégiumi véleménytől?* In: Magyar Jog, 2014/11. 609-611. o.

³⁴ 2/2023. (VII. 5.) BK vélemény a büntetőjogi és büntető eljárásjogi tárgyú büntető kollégiumi vélemények felülvizsgálatáról. URL: <https://kuria-birosag.hu/hu/kurjai-dontesek/22023-vii-5-bk-velemen-y-buntetojogi-es-bunteto-eljarasjogi-targyu-bunteto-kollegiumi> (letöltés dátuma: 2024. 10. 16.)

elemző kutatás eredményei jelentős különbségeket mutattak az egyes bírósági szintek és ügyszakok gyakorlatai között. A kutatás eredménye azt támasztotta alá, hogy a kollégiumi véleményeknek nagy népszerűsége van. A kollégiumi vélemények egyébként, ugyan elvileg nem kötelezőek a bíróságok számára, de mégis erőteljesebb szabályként működnek, mivel nem csupán egy-egy speciális kérdést érintenek, hanem gyakran egy kisebb jogterület vagy jogintézmény alkalmazásával kapcsolatos, már kialakult bírói gyakorlatot foglalják össze. Ezek a vélemények több kérdésben nyújtanak iránymutatást, amelyek rendszerezik az adott jogterületen felmerülő szabályok összességét.³⁵

3.1.4. Joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye

A joggyakorlat-elemzés 2011-ben került a Bszi.-be, ami a Kúria legújabb jogegységteremtő eszközeként jelent meg, amelynek folyamatai, szokásai és szabályrendszere még formálódik. Két dolog azonban már most is egyértelmű: egyrészt, a joggyakorlat-elemző csoportok jelentései alapvető fontosságú forrásként szolgálnak a bíróságok számára; másrészt, a tematikák meghatározása során a többi jogi hivatás képviselőinek és a tudományos közösségnek a bevonása által a Kúria működése nyitottabbá vált, ami új szakmai nézőpontok megjelenését eredményezte néhány problémás területen.³⁶

A Bszi. csak a főbb szabályokat tartalmazza, mint a 29. § (1) bekezdésének értelmében a bírósági joggyakorlat-elemző csoportoknak feladata a bírósági ítélkezési gyakorlat vizsgálata. A csoportok vezetőjét és tagjait a Kúria elnöke a Kúria bírái közül, a Kúria elnökhelyetteseinek javaslatai alapján jelöli ki. A bírósági joggyakorlat-elemző csoport a vizsgálat eredményéről összefoglaló véleményt készít, amelyet a Kúria tárgykör szerint illetékes kollégiuma megvitatja, és egyetértése esetén annak megállapításait a csoport vezetője a Kúria honlapján is közzéteszi. Ha az összefoglaló vélemény alapján indokolt, jogegységi eljárást kezdeményezhet a Kúria kollégiumvezetője vagy ennek érdekében az OBH elnökéhez fordulhat a Kúria elnökén keresztül.

Zöldi szerint nyilvánvaló, hogy a joggyakorlat-elemzés lényegesen eltér a Kúria másik három alapvető tevékenységi formájától, nevezetesen a felülvizsgálati kérelmek elbírálásától, az egyedi döntvények szerkesztett formában történő közzétételétől, valamint az elvi jellegű irányítási eszközök kibocsátásától. Míg az első esetében a konkrét döntési aktus kerül előtérbe,

³⁵ ZÖDI Zsolt: *A korábbi esetekre történő hivatkozások mintázatai a magyar bíróságok ítéleteiben*. In. MTA Law Working Papers. 2014/01. 8. o.

³⁶ I. m. 18. o.

a második és a harmadik tevékenység egyre hangsúlyosabb jövőre irányuló iránymutatási elemeket tartalmaz, addig a joggyakorlat-elemzés egy harmadik tevékenységtípust is magában foglal: a kutatást. Ez a kutatás gyakran absztrakt dogmatikai összefoglalások alkalmazásának alternatívájaként szolgál. Emellett azt is ki lehet jelenteni, hogy a joggyakorlat-elemzés az említett három tevékenység vegyítése, ahol a tudományos elemzés és az iránymutatás kapja a legnagyobb hangsúlyt, miközben a döntéshozatali elemek kevésbé kerülnek előtérbe.³⁷

³⁷ I. m. 15. o.

IV. Bszi. módosításának hatása a jogegységi eszközökre

Az egyes törvényeknek az egyfokú járási hivatali eljárások megteremtésével összefüggő módosításáról szóló 2019. évi CXXVII. törvény (a továbbiakban: Efjtv.), a Bszi. és a a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) módosítása alapjaiban változtatta meg a jogegység biztosításának eszközrendszerét.³⁸

2020 áprilisában a törvénymódosítás az ítélkezési gyakorlat egységesítése tekintetében jelentős változásokat foglal magában, melyek a következők: bírói testületek által elfogadott jogértelmezési állásfoglalások eltörlése, az elvi bírósági határozatok és elvi bírósági döntések eltörlése, a Kúria döntéseinek kötelező érvényesülése, illetve a korlátozott precedensrendszer bevezetése.

A Bszi. 27/A §-a arról rendelkezik, hogy a bírói testület, bírósági vezetők, valamint a bírák tanácskozása nevében nem lehet közzétenni olyan jogértelmezési célú állásfoglalást, amelyre a törvény nem ad felhatalmazást. Csak valószínűsíteni lehet, hogy mi váltotta ki ezt a jogalkotói döntést, ugyanis arról a törvénymódosítás indokolásában nem találunk választ. Osztovits álláspontja szerint meglehetősen a civilisztikai-, büntető kollégiumok tanácskozásai által kiadott nagyszámú állásfoglalás az oka. Ezt a véleményét Pp. kommentárjában is megjelent jogirodalmi vitákra alapozza.³⁹ A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozása (a továbbiakban: CKOT) és Büntető Kollégiumvezetők Országos Tanácskozása (a továbbiakban: BKOT) állásfoglalások tekintetében a törvénymódosítás csak annyit ér el, hogy ezek nem tehetők közzé, de nem szünteti meg ezeket az üléseket, tehát a kollégiumvezetők ezeket továbbra is tudják majd érvényesíteni.⁴⁰ Ezek az állásfoglalások egyébként a jogértelmezésnek egy sajátos eszközét képezték. A bírói kvázi-jogalkotás egyik altípusává váltak, mivel az elfogadó testület súlya minimálisan soft law jelleggel ruházta fel őket és kötelező erővel sem bírhattak. A jogalkotó ezt a kvázi-jogalkotási folyamatot kívánta leállítani és a joggyakorlat-elemző csoportok a CKOT, a BKOT, valamint más informális tanácskozásokról mondták ki, hogy feltételezhetően ezek nélkülözhetetlenek, illetve legitim, hasznos és hatékony információszerzési, oktatási eszközök, csak éppen nincs és nem is lehet nekik jogegység biztosítású hatásuk.⁴¹

³⁸ POMEISL András József: *A korlátozott precedensrendszer a bíróságok gyakorlatában*. In. Közjegyzők Közlönye. 2023/2. 5. o.

³⁹ OSZTOVITS: uo.

⁴⁰ I. m. 75. o.

⁴¹ VERESS Emőd: *Megjegyzések a „korlátozott precedensrendszerről”: adalékok egy aktuális vita háttéréhez*. Tanulmánykötet Trócsányi László 65. születésnapja alkalmából. Szeged, 2021. 264. o.

Veress Emőd továbbá azt is mondja, hogy a CKOT állásfoglalások mellett azt az érvet is felhozták, hogy ezeknek volt tekintélye, jelentősége a közelmúltban igencsak felértékelődött, mivel az új eljárásjogi rendelkezések egységes értelmezésére tett javaslatokat.

Az elvi bírósági határozat és elvi bírósági döntéssel kapcsolatban elenyésző információ tárul elénk a törvénymódosítás indokolását olvasva, mely csupán annyit ír, hogy a felek közreműködése nélküli jogegységesítő módszerek visszaszorítása érdekében szünteti meg ezek kiadásának lehetőségét.

4.1. A jogegységi panaszeljáráás

A Bszi. törvény módosításakor új jogorvoslati eszközként jelent meg a jogegységi panasz lehetősége. Arra, hogy miért van szükség a felülvizsgálaton túl még egy rendkívüli jogorvoslatra is, nem adott választ a jogalkotó. A Pp. vonatkozásában a törvény indokolása azt mondja ki, hogy ha a feleknek már nem áll rendelkezésére jogorvoslati eszköz, mert azokat már kimerítette, a törvényjavaslat új eszközként vezeti be a jogegységi panaszt.

Egyetértek Wellmann Györggyel, akinek az az álláspontja, hogy az imént említett esetben az, hogy a fél már kimerített egy rendelkezésre álló rendkívüli jogorvoslatot, nem lehet indoka annak, hogy még egy újabb jogorvoslat legyen számára biztosítva.⁴² A felülvizsgálat tehát bőven elegendő lenne a cél elérésnek érdekében, vagyis, hogy a Kúria eleget tudjon tenni az Alaptörvényben rögzített jogegységet biztosító funkciójának. A jogegységi panaszeljáráás alapja az, hogy a Kúria tért el egy korábbi határozatától, ugyanis ez mindig az ő határozata ellen indul és nem pedig arról van szó, hogy a másodfokú bíróság tért el indokolatlanul a Kúria döntésétől.⁴³

A Bszi. 41/B. § (1) bekezdése rendelkezik arról, hogy jogegységi panasznak van helye, a Kúriának felülvizsgálati kérelemmel nem támadható határozata ellen, ha jogkérdésben való eltérésre korábban már hivatkoztak és a Kúria az eltéréssel okozott jogsértést határozatában nem orvosolta. Akkor is helye van a jogegységi panasznak, ha a Kúria ítélező tanácsa jogkérdésben úgy tér el a Kúria közzétett határozatától, hogy az adott eltérésre az alsóbb fokú bíróságok határozatában nem kerül sor. Nagyon fontos, hogy nem csupán hivatkozni kell a támadott határozatra, hanem meg is kell azt indokolni. Nem elegendő az arra való hivatkozás, hogy az egyik határozat eltért a másiktól, hanem szükséges, hogy ennek előterjesztője

⁴² WELLMANN György: *Kritikai észrevételek a jogegység biztosításának új rendszerével kapcsolatban*. In: Magyar Jog, 2020/11. 653. o.

⁴³ Uo.

megjelölje, miben látja az eltérést. Ennek konkrétan kell lennie, pontos jogértelmezésre vonatkozó álláspontnak kell ütköznie pontos jogértelmezésre vonatkozó állásponttal.⁴⁴

A Velencei Bizottság⁴⁵ pozitívan vélekedett a jogegységi panasz bevezetésével kapcsolatban. A Bizottság által érvényesített követelményeknek megfelel, mint jogorvoslati eszköz, kiváltképp, hogy a felek indítványára, valamint részvételükkel zajlik az eljárás. Azt is kiemelte véleményében, hogy jogegységi panasz tanács összetétele előre meghatározott szigorú szabályokon alapul. Értékelte, hogy a Kúria figyelemmel van a hagyományokra és a Kúria elnöke követi a kollégiumok és a Bírói Tanács javaslatait.⁴⁶

Tulajdonképpen ezen új intézmény bevezetése a Kúrián belül nyitott meg egy újabb jogorvoslati lehetőséget, ezzel bontva ketté a Kúrián belül az ítélkezési szinteket. Az, hogy a jogegységi panasz eljárásban a Kúria bírái bírálják felül a felülvizsgálati eljárásban másik Kúrián dolgozó bírák döntéseit – egyetértve ismét Wellmannal – nem szerencsés helyzet sem a bírák, sem pedig a felek szempontjából. Az utóbbi személyek szempontjából azért hátrányos ez, mivel ez a jogerő után hosszú időre eredményez bizonytalanságot. Az, hogy a kétfokú eljárásban meghozott döntést követően még három további rendkívüli jogorvoslati eszköz áll rendelkezésre – nevezetesen a felülvizsgálat, a jogegységi panasz és az alkotmánybírósági panasz is – ellentétben áll a Kúria jelmondatával, miszerint a jogerős ítéletet igazsággként kell elfogadni.⁴⁷

Wellmann további problémákra világít rá a jogegységi panasz eljárás kérdéskörében, méghozzá a jogegységi panasz tanács összetételének vonatkozásában. A Bszi. 41/A. § kimondja, hogy a jogegységi panaszt a jogegységi panasz tanács bírálja el. „A tanácsot a Kúria elnöke vagy elnökhelyettese vezeti. A jogegységi panaszt a jogegységi panasz tanács bírálja el. A jogegységi panasz tanácsot a Kúria elnöke vagy elnökhelyettese vezeti. A jogegységi panasz tanács tagjai az elnök és további 40 bíró: az elnökhelyettesek, a főtitkár, a kollégiumvezetők, a kollégiumvezető-helyettesek és a tanácselnökök. A Kúria kollégiumai az ügyelosztási rendszerben dönthetnek úgy, hogy a jogegységi panasz tanács két, az elnökön kívül 20–20 bíró tagból álló résztanácsban jár el. Ebben az esetben a jogegységi panasz tanács azonos ítélkező tanácsba tartozó tagjait a vezetéknevük ítélkező tanácson belüli ABC rendjében kell az I-es és a II-es résztanácsba beosztani, hogy azokban minden ítélkező tanács egyenlő arányban legyen képviselve. Az ügyeket automatikusan felváltva kell kiosztani, a páratlan számú ügyek az I., a

⁴⁴ POMEISL: i. m. 9. o.

⁴⁵ Az Európa Tanács független alkotmányjogászokból álló tanácsadó szerve

⁴⁶ <https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/velencei-bizottsag-helyesnek-tartja-jogegysegi-panasz-es-korlatozott-precedensrendszer> (letöltés dátuma: 2024. 10. 28.)

⁴⁷ WELLMANN: i. m. 654. o.

páros számú ügyek a II. résztanácsba kerülnek. A jogegységi panasz tanács (résztanács) akkor határozatképes, ha tagjainak kétharmada jelen van. Az eljárás jegyzőkönyvének vezetéséről a főtitkár gondoskodik.”⁴⁸

Véleményem szerint valóban nem megfelelő a jogegységi panasz tanács összetétele, hiszen, ha egy adott döntés meghozatala során a tanácsban többségben polgári bírók ülnek, de a kérdés büntetőjogi problémákat vet fel, akkor nem lesz elegendő az a szaktudás, amivel a polgári bírók rendelkeznek. Tehát, ha például egy büntetőjogi panasz elbírálásról van szó, akkor a tanács összetételének úgy kellene kinéznie, hogy nagyobb része a büntető kollégium bíráiból állna, ezzel biztosítva a magasabb és mélyebb szintű szaktudást.

4.2. A korlátozott precedensrendszer

Precedens-alapú döntéshozatalról abban az esetben beszélünk, ha olyan ügyben kell döntést hozni, amelyhez hasonlóval már találkozott a döntéshozó. Ez a fajta módszer könnyebbé teszi a bíróság munkáját a döntéshozatal során, mivel nem kell minden egyes ügyet újként elbírálni. A korábbi ügy megvitatása során felmerült kérdésekre már adottak a válaszok, ezáltal a döntéshozatali folyamat is gyorsabbá tud válni.⁴⁹

Az 2019. évi CXXVII. törvény-ben (a továbbiakban: Ehjt.) megjelenő precedensrendszer a magyar jogrendszerben olyan funkciókat igyekszik megvalósítani, amelyek növelik a jogbiztonságot, és amely magában foglalja főként a common law jogrendszer alapvető fogalmait, amelyek az obiter dictum, a stare decisis és a ratio decidendi.⁵⁰

Arra a kérdésre, hogy „Mi a kötelező a precedensben?” először az angol common law rendszerben kell keresni a választ, hiszen mégiscsak itt gyökerezik a precedensjog legősibb gyakorlata. Történetileg három felfogást tudunk elkülöníteni, amelyek korábban említés szintjén felmerültek már. Az első, a stare decisis, vagyis „rég döntés” elve. Ez az elv korábban az egész bírói döntést fogta fel precedensként és nem foglalkoztak mélyrehatóbban azzal a kérdéssel, hogy esetlegesen a precedensre szigorúbb szabályokat kellene hozni. Ennek értelmében a bírák szabadabban dönthettek későbbi ítéleteik meghozatalában, hiszen nem voltak szigorúan kötve a korábbi joggyakorlathoz. Ami létrehozta a bírák egyre pontosabb precedensrendszerhez való kötését, az egyrészt a korábbi precedensek publikálása volt,

⁴⁸ Bszi. 41/A. §

⁴⁹ D. TÓTH Balázs: *A rendesbírói és az alkotmánybírói precedensalkalmazás egy esete: az adótartozásért való mögöttes felelősség megállapítása*. In: Alkotmánybírói Szemle, 2014/2. 140. o.

⁵⁰ BALÁSSY: i. m. 656. o.

másrészt pedig a 18. század különböző kritikái a bírói önkénnyel kapcsolatban. Ennek eredményeképpen alakult ki a “ratio decidendi”, vagyis a döntés rációja, amely a precedensen belül köti a bírót. A fogalom körül kialakult vitáknak a tárgya az volt, hogy inkább szubjektívan a meghozó bírónak véleménye a fontos, vagy pedig objektív szemszögből nézve a jogszabályokra kell figyelemmel lennie a későbbi ítéletet meghozó bírónak.⁵¹ Zódi Zsolt fontosnak tartja a ratio decidendi és az obiter dictum párhuzamba vonását. Azt mondja, hogy ez a két elv a döntés lényegének és a kapcsolódó fejtegetéseknek kettőssége. A döntésből csak az előbbit kell követni, az utóbbi, a szabad elmélkedés bizonyos kérdésekben nem bír kötelező erővel. Már a 19. században John Austin is kifejtette, hogy “Mivel nincsen két tökéletesen egyforma eset, egy meghatározott esetben történő döntés részben olyan tényezőkön múlhat, amelyeket ezek az egyedi vonások vagy különbségek sugalmaztak a bírónak. És a döntés azon része, mely ezekre a különbségekre irányul (vagy a döntés azon része, amely ezeket a speciális érveket tartalmazza), nem szolgálhat precedensként az utána következő döntésekhez, és nem szolgálhat szabályként vagy iránymutatásként. A bírói döntés általános érveit és elveit (amelyeket így elválasztunk az eset egyedi vonásaitól) a jogtudományi szerzők általában ratio decidendiként emlegetik.”⁵²

Az egyes törvényeknek az egyfokú járási hivatali eljárások megteremtésével összefüggő módosításáról szóló 2019. évi CXXVII. törvény hatálybalépését megelőzően Bencze Mátyás precedensszemlélete volt a legtalálhatóbb. Szerinte az eseti döntések – amelyeket esetnormáknak nevezett – működése a magyar jogéletben a tudományos paradigmákhoz volt hasonló. A bírói jogot egy speciális értelmezői csoport, részben a bírák alakították ki, hiszen ehhez egy konszenzuális háttértudás volt szükséges. Aki ehhez a közösséghez tartozott és elfogadta ezt a tudást, annak a keretei között történt a döntéshozatal.⁵³ Ezt az úgynevezett „puha” precedensrendszert az jellemezte, hogy a formajogi szabályozás csupán minimális volt. Az akkor még Legfelsőbb Bíróság néven működő bírói szerv határozatai az alsóbb bíróságokra egyáltalán nem is bírtak kötelező erővel. Kizárólag a jogegységi határozat volt kötelező rájuk nézve is. Ennek a rendszernek további jellemzője volt, hogy számos „illegális”⁵⁴ jogegységesítő eszköz létezett, viszont a gyakorlatban ezeket alkalmazták a bíróságok. Például, ilyen volt a kollégiumi vélemény, a BKOT vagy a Kúrián működő tanácsadó testületek állásfoglalásai.⁵⁵

⁵¹ POKOL Béla: *A bírói precedensjog*. In. Magyar Jog, 2000/4. 201-202. o.

⁵² ZÓDI Zsolt: *Precedenskövetés és jogszabály-értelmezés*. In. Állam- és Jogtudományi Intézet, 2014/3. 62. o.

⁵³ TAHIN Szabolcs: *Korlátozott precedensrendszer – alulnézetből*. In. Magyar Jog, 2020/5. 266-267. o.

⁵⁴ erről már korábban tettem említést

⁵⁵ I. m. 267. o

A korlátozott precedensrendszer hatálybalépésével a jogegység biztosítását szolgáló rendszer alapjaiban változott meg. A jogalkotó rögzítette, hogy a Kúria döntéseinek kötelező ereje biztosítja az egységes ítélkezési gyakorlatot a rendszer bevezetése által. Következtetésképpen, az alsóbb fokú bíróságok alapvetően nem kötelesek követni a Kúria által a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett döntésekben megfogalmazott jogértelmezést. Mivel kiemelt szerepe van a határozatok precedenserővel való felruházásának, röviden fontos kitérni a precedens fogalmára is. Precedens alatt a köznyelvi használatban olyan korábbi eseményt lehet érteni, amely egy későbbi szituációban iránymutatást tud adni a korábbi tapasztalat alapján. A bíróságok működésével kapcsolatban pedig, egy olyan bírói döntés, általában ez egy ítélet, amely irányadó a későbbi döntések meghozatalakor és az ítélkezési gyakorlatban kiemelt szerepe van.⁵⁶ A precedens korlátozott jellegének több vetülete is van. Egyrészt jelenti azt, hogy egy adott jogkérdésben csak a Kúria döntései rendelkeznek precedenshatással és kötelezőek az alsóbb fokú bíróságokra. Másrészt, a precedenshatás nem azonos a korábbi döntések követésének abszolút kötelezettségével általában, hanem azt jelenti, hogy a jogkérdésben való meg nem indokolható vagy indokolatlan eltérésnek lehet következménye, ugyanis a Kúria vagy megváltoztatja vagy hatályon kívül helyezi az olyan bírósági határozatot, amely indokolatlan eltérést tartalmaz. Harmadrészt pedig, a precedens korlátozottsága azt a jelentést hordozza, hogy a jogszabályok változása érinti, illetve meg is szünteti a korábbi döntések precedenshatását, ami azzal magyarázható, hogy a Kúria határozata nem számít alaki jogforrásnak, hanem úgynevezett értelmezési forrásként működik.⁵⁷

Varga Zs. András is megosztotta gondolatait egy interjú során a korlátozott precedensrendszer bevezetése kapcsán. Elmondása szerint ezen intézmény megjelenése arra készítette a Kúrárt, hogy végig gondolja saját eljárását, hiszen 2020. nyara óta nagyobb összetételű tanácsban kell eljárnia, ami szokatlan.⁵⁸

Álláspontom szerint a korlátozott precedensrendszer bevezetésének több pozitív vetülete is van. Míg korábban a kisebb létszámú tanácsokban inkább az egyéni véleményeknek volt nagyobb jelentősége, a bővebb számú tanácsokban a kollektív döntésre tud hangsúly helyeződni, ami által szakmailag sokkal magasabb szintű döntések születhetnek. Azzal, hogy több fős tanácsokban hoz döntést a Kúria, több szemlélet is érvényesülhet, több szemszögből

⁵⁶ AUER Ádám et al.: *A korlátozott precedensrendszer hatása a kúriai ítéletek hivatkozására*. In: Jogkódex, 2024/5, 227. o.

⁵⁷ FICSOR Krisztina-PATYI András: *A jogegységi panasz eljárás mint a jogegység biztosításának eszköze a Kúria gyakorlatában*. In: Kúriai Döntések, 2022/8. 1312. o.

⁵⁸ Interjú Varga Zs. Andrással, a Kúria elnökével. In: Fontes Iuris, 2021/3. 6-7. o.

van megvilágítva egy adott probléma, ezáltal növekedni tud a döntések megalapozottsága is, amely pedig elősegíti a joggyakorlat egységesítését.

Az Országos Bírósági Hivatal elnökének, Senyei Györgynek véleményét is megkérdezték a korlátozott precedensrendszer bevezetéséről. Csupán annyit nyilatkozott az interjú során, hogy egyfajta precedensrendszer valójában már a kilencvenes évek végétől létezett, hiszen az alsóbb fokú bíróságok már akkor is irányadónak tekintették a Kúria és az ítéltáblák által meghozott határozatokat. Az új jogintézményről szerinte az elkövetkezendő néhány év tapasztalatait, gyakorlatát kiértékelve lehet majd bővebb véleményt formálni.⁵⁹

4.3. A jogegységi eljárás és az előzetes döntéshozatali eljárás

Az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: EUB) rendelkezése szerint az uniós jog elsőbbségéből fakad, hogy a nemzeti bíróságok kötelesek saját hatáskörükben biztosítani az uniós jogi rendelkezések érvényesülését, akkor is, ha emiatt el kell tekinteni a nemzeti jog akadályozó szabályaitól.⁶⁰ A jogegység tekintetében fontos annak vizsgálata, hogy milyen lehetőségei vannak annak a kúriai bírói tanácsnak, amely jogértelmezési kérdésben a Kúria közzétett határozatától el kíván térni egy olyan ügyben, amely az uniós jogot is érinti.

Először is, azt le kell szögezni, hogy az alsóbb fokú bíróság eltérhet a korábbi jogértelmezéstől, viszont csak abban az esetben, ha azt meg is indokolja és ha ez az uniós jog szempontjából szükségeltetik. Ez alól kivétel a Kúria ítélkező tanácsa, mivel az ő esetükben többletfeltétel a jogegységi eljárás indítványozása. Felmerül azonban a kérdés, hogy ha a Kúria ítélkező tanácsának kétségei merülnek fel egy közzétett határozatában jogértelmezésnek az uniós joggal való összeegyeztethetőségről, akkor a jogegységi tanácshoz vagy az EUB-hoz kell fordulnia? Ez esetben mind a jogegységi indítvány, mind az előzetes döntéshozatali kérelemnek helye van. A Bszi. előírja, hogy a Kúria bármely ítélkező tanácsa, amely egy korábban közzétett határozattól jogkérdésben el kíván térni, köteles jogegységi eljárást kezdeményezni, és ezzel egyidejűleg felfüggeszteni a folyamatban lévő eljárást.⁶¹ Emellett az Európai Unió működéséről szóló szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) rendelkezései szerint kérhető az előzetes döntéshozatali eljárás az EUB-tól. Az EUMSZ 267. cikke⁶² úgy rendelkezik, hogy „Ha egy tagállam bírósága előtt ilyen kérdés merül fel, és ez a bíróság úgy ítéli meg, hogy ítélete

⁵⁹ Interjú Senyei Györggyel, az Országos Bírósági Hivatal elnökével. In: *Fontes Iuris*, 2021/4. 5-6. o.

⁶⁰ VARGA Zsófia: *A precedensrendszer és az EU-jog*. In: *Európai Jog*, 2021/5. 48. o.

⁶¹ I. m. 52. o.

⁶² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A12016E267> (letöltés dátuma: 2024. 10. 26.)

meghozatalához szükség van a kérdés eldöntésére, kérheti az Európai Unió Bíróságát, hogy hozzon ebben a kérdésben döntést.”

2024. szeptember 1-jén lépett hatályba és október 1-jétől alkalmazandó egy nagyon jelentős módosítás az előzetes döntéshozatallal kapcsolatban. Ez a változás a Bíróság előzetes döntéshozatali hatáskörének a Törvényszékre történő részleges átruházását foglalja magában. A tárgykörök, amelyeket ez érint, a következők; közös héarendszer, jövedéki adók, vámkódex, áruk tarifális besorolása, visszautasított beszállás vagy közlekedési szolgáltatások járatainak késése vagy törlése esetén az utasoknak nyújtandó kártalanítást és segítséget, illetve az üvegházhatású gázok kibocsátási egységeinek kereskedelmi rendszere.

Ennek a reformnak tulajdonképpen az a célja, hogy a Bíróság munkaterhét csökkentse és elősegítse azt, hogy ésszerű határidőn belül biztosítsa a jog tiszteletben tartását a Szerződések alkalmazása és értelmezése során. Ezen felül a Bíróság az uniós jog egységességének és koherenciájának védelmére és megerősítésére irányuló feladatára tud majd összpontosítani.⁶³

Az idő előrehaladtával lesz majd csak igazán látható az, hogy a munkateher csökkenése és ezáltal az uniós jogi értelmezési kérdésekre való erősebb fókuszálás eredményez-e majd erőteljesebb jogfejlesztő tevékenységet.

⁶³ Az Európai Unió Bírósága. 125/24. sz. sajtóközlemény (2024. augusztus 12., Luxembourg) URL: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7052/hu/?annee=2024 (letöltés dátuma: 2024. 10. 26.)

V. A nagy nyelvi modellek⁶⁴ és a büntető jogegység

5.1. A mesterséges intelligencia jelentősége

A mesterséges intelligenciára (a továbbiakban: MI) nincs egy meghatározott, egységes fogalom, ám a szakirodalomban számos kísérletet találunk ennek definiálására. Az Oxford számítástechnikai értelmező szótár ad egy meghatározást erre, miszerint az MI a számítástudománynak az a területe, amely emberi intelligenciát igénylő feladatokat megoldó számítógépes programok készítésével foglalkozik.⁶⁵ Annak ellenére, hogy a mesterséges intelligencia már régóta a köztudatban van és viták tárgyát képezi folyamatosan, csupán az utóbbi években érte el szélesebb körben a közbeszédet. Ennek egyik oka lehet az, hogy az MI-alapú rendszerek most jutottak el arra a technológiai szintre, ami által már meghatározó lehetőségek és kételyek egyaránt felmerülnek bennünk.⁶⁶ Az MI fő jellegzetessége az utóbbi évek alapján az ötanulási képesség.

5.2. A transzparencia követelménye

Az átláthatóság vagy transzparencia elvének jelentősége az utóbbi évtizedekben növekedni látszott, azonban a fogalom jogi megjelenése egészen a hatvanas évekig visszanyúlik. Az átláthatóságot, mint az állam végrehajtói hatalmat kontrolláló módszert 1966-ban az USA-ban foglalták először jogszabályba.⁶⁷ Nem abszolút elvről van szó, mivel mint sok más hasonló is, összeütközésbe kerülhet más képzetekkel és logikákkal. Bár egy folyamatosan erősödő elvet láthatunk, a személyes adatokkal szemben gyengébbnek mutatkozik, azok védelme előnyt élvez a transzparenciával szemben.

⁶⁴ Olyan mesterséges intelligencia modell típus, amelyet arra képeznek ki, hogy olyan szöveget generáljon, amely hasonlít az emberi nyelvre

⁶⁵ ESZTERI Dániel: *Hogyan tanítsuk jogszerűen a mesterséges intelligenciánkat?* In. Magyar Jog, 2019/12. 669. o.

⁶⁶ VITKOVICS Bálint: *Mesterséges intelligencia ante portas. Recenzió Török Bernát – Zöldi Zsolt A mesterséges intelligencia szabályozási kihívásai c. tanulmánykötetéhez.* In. Infokommunikáció és Jog, 2022/2. 29. o.

⁶⁷ ZÖDI Zsolt: *Átláthatóság és indokolási követelmények az európai platformjogban.* In. In Medias Res, 2023/2. 7. o.

5.3. Az MI rendelet

A 2010-es évek közepe óta az Európai Unió különböző döntéshozó testületeit is foglalkoztatta az MI kérdésköre. A különféle szakértői csoportok által írt dokumentumok után, jelentős előrelépés következett be; az Európai Bizottság az Európai Parlament elé terjesztette az MI Kódex tervezetét.⁶⁸

2024. május 21-én az Európai Unió Tanácsa hivatalosan is elfogadta a mesterséges intelligenciáról szóló rendeletet, amely 2024. augusztus 1-jén lépett hatályba. Normateremtő szerepet tölthet be globális szinten a mesterséges intelligencia szabályozásában, hiszen ez a világon az első ilyen jellegű jogszabály. Az új szabályozás célja, hogy előmozdítsa az MI-rendszerek fejlesztését és elterjedését. Ezentúl célul tűzte ki azt is, hogy az uniós polgárok alapvető jogainak tiszteletben tartását biztosítsa és ösztönözze a mesterséges intelligenciával kapcsolatos beruházásokat és innovációt. Több irányító testület is létrejött ezen rendelet helyes végrehajtásának biztosítása érdekében. A Bizottságon belül egy MI-hivatal jött létre, amelynek feladata a közös szabályok Unió-szerte történő érvényesítése. Továbbá, egy független szakértőkből álló tudományos testület az előbbivel összefüggő támogatás érdekében. Az új irányítási struktúra részét képezi a Mesterséges Intelligenciával Foglalkozó Európai Testület is, amely a hatékony alkalmazáshoz nyújt segítséget. Végül, az érdekelt feleket tömörítő tanácsadó fórumot kell megemlítenem, amely pedig szakértelmével segíti a Testület és a Bizottság munkáját.⁶⁹

„A mesterséges intelligenciáról szóló rendelet elfogadása jelentős mérföldkő az Európai Unió történetében. Ez az úttörő jogszabály – amely a maga nemében az első a világon – kezelni kívánja az MI jelentette globális technológiai kihívást, amely egyben új lehetőségeket is teremt társadalmaink és gazdaságaink számára. A mesterséges intelligenciáról szóló rendelet révén Európa kiemeli, hogy az új technológiák kezelése során fontos a bizalom, az átláthatóság és az elszámoltathatóság, ugyanakkor biztosítja azt, hogy ez a gyorsan változó technológia kibontakozhasson és fellendíthesse az európai innovációt.” – jelentette ki Mathieu Michel, a digitalizációért, a közigazgatás egyszerűsítéséért, a magánélet védelméért és az épületek kezeléséért felelős államtitkár.

⁶⁸ ZÓDI Zsolt: *Az Európai Bizottság Mesterséges Intelligencia Kódexének tervezete*. In: *Gazdaság és Jog*, 2021/5. 1. o.

⁶⁹ <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2024/05/21/artificial-intelligence-ai-act-council-gives-final-green-light-to-the-first-worldwide-rules-on-ai/> (letöltés dátuma: 2024. 11. 01.)

5.4. A ChatGPT és a gépi tanulás

A ChatGPT egy OpenAI⁷⁰ által kifejlesztett nyilvános eszköz és a GPT⁷¹ nyelvi technológiáján alapul. Ez egy nagyon fejlett chatbot⁷², amely képes egyszerű kérdések megválaszolására, valamint testreszabott szöveges tartalmak generálására.⁷³

A hagyományos számítógéphasználatot a gépi tanulás oly módon változtatja meg, hogy itt már nem szükséges minden feladathoz külön programot írunk, aminek segítségével a számítógép kimeneti információkat generál, hanem a gép megtanulja, hogy milyen formában kell helyes kimeneti információkat létrehozni a bemenetiből. Ezek közül a legerősebb módszerek közé a nagy nyelvi modellek tartoznak, kiváltképp a transzformátor modellek, amelyek a nagy adatmennyiséggel való betanításukat követően az előző szavak alapján meghatározza a következő legvalószínűbb szót, ezt szóbeágyazásnak nevezzük.⁷⁴

Felmerül a probléma a legkorszerűbb transzformátor modellekkel, így a ChatGPT-vel kapcsolatban. Mivel ezeket minden interneten tárolt adattal tanították be, ennek következtében nagy valószínűséggel a ténykérdésekre téves vagy értelmetlen válaszokat fog adni a legtöbb esetben. Ezt a jelenséget nevezik hallucinációnak. Így nevezik azt, hogyha nem áll rendelkezésére a megfelelő tudás a modell számára, akkor egész egyszerűen kitalál dolgokat.⁷⁵ Az nem gyakran történik meg, hogy egy kérdésre azt a választ adja a ChatGPT, hogy nem tudja, hanem ehelyett kitalál valamit, amit egy laikus felhasználó sok esetben észre sem vesz, mert annyira meggyőző tud lenni a válasz. A hallucináció oka sok minden lehet, ilyen például a modell, a tanítási és finomhangolási⁷⁶ gondok, a pontatlan forrásanyag, terjengős tartalom, nyelvtani vagy akár szerkesztési hibák is.⁷⁷

Teljesen más helyzet állhat elő azonban abban az esetben, ha a nagy nyelvi modelleket tényadatbázisokkal kapcsoljuk össze, mert ilyenkor a természetes nyelven feltett kérdéseinkre kapott válaszokat egyszerűbb finomhangolni a forrásmegjelölések felhasználásával. Ezek a

⁷⁰ kutatólaboratórium, amely eredményeket ért el az AI technológiák fejlesztésében

⁷¹ Generative Pre-Trained Transformer, vagyis egy gépi tanulási modell, amely használja az ellenőrizetlen és ellenőrzött tanulás technikáit annak érdekében, hogy megértse és generáljon az emberi nyelvre hasonló nyelvet

⁷² olyan számítógépes program, amelyet arra terveztek, hogy szimulálja a beszélgetést emberi felhasználókkal, különösen az interneten keresztül

⁷³ SZILÁGYI Róbert: *A ChatGPT és más nagy nyelvi modellek (LLM-ek) alkalmazásának lehetőségei kis- és közepes vállalkozásokban*. In: Rendvédelem, 2024. XIII. évf. 1. sz. 77. o.

⁷⁴ CZEBE András: *A mesterséges büntetőbírárság. Valóság vagy vízió?* In: Kúriai Döntések, 2024/7. 1299. o.

⁷⁵ <https://forbes.hu/interju/mesterseges-intelligencia-chatgpt-interju/> (letöltés dátuma: 2024. 10. 27.)

⁷⁶ finomhangolás: egy gépi tanulási technika, amelyet arra használnak, hogy egy már előzetesen betanított modellt specifikusabb feladatokra optimalizáljanak

⁷⁷ BARANYAI András: *ChatGPT és más nagy nyelvi modellek alkalmazásának lehetőségei és kiberbiztonsági kérdései*. In: Rendvédelem, 2024. XIII. évf. 2. sz. 22. o.

technológiák ugyanis képesek felismerni a jogegység megbomlásának mintázatait.⁷⁸ Ennek igazolása érdekében kísérletet folytattam le a legkorszerűbb transzformátor modellnek, a korábban már említett ChatGPT-nek alkalmazásával.

5.5. Kísérlet a büntető jogegység biztosítására a nagy nyelvi modell segítségével

A ChatGPT-vel való kísérletem első lépéseként kiválasztottam azt a jogegységi határozatot, amelyet modellezni kívántam. A Bírósági Határozatok Gyűjteményéből (a továbbiakban: BHGY) a 3/2020. számú Büntető Jogegységi Határozatot választottam ki (a továbbiakban: BJE), amely arról rendelkezik, hogy életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén a feltételes szabadságra bocsátásból kizárásnak csak a Btk. 44. § (1) bekezdése alapján van helye. A kiválasztást követően a jogegységi indítványra okot adó döntéseket, vagyis a Fővárosi Ítéltábla 1.Bf.265_2016_22. számú ítéletét (lásd: 5. sz. melléklet), a Fővárosi Törvényszék 26.B.1391_2015_32. ítéletét (lásd: 4. sz. melléklet), a Szegedi Ítéltábla_Bf.490_2017_7 (lásd: 3. sz. melléklet) és a Szegedi Törvényszék B.942_2016_26. ítéletét (lásd: 2. sz. melléklet) kezdtem el tanulmányozni. A továbbiakban egy általam eltervezett sablon alapján mind a négy határozatot elkezdtem ugyanazon séma mentén elkészíteni. A dokumentumokat a következő részekre bontottam fel; eljáró bíróság, bíróság összetétele, határozat száma, a határozat egyedi azonosítója, az ügy tárgya, végrehajtási fokozat, ügycsoport, határozat fajtája, dátum, következmény határozat, jogszabályhelyek és az ezekhez fűzött indokolások, valamint összefoglalás a döntésről. A leglényegesebb információkat tehát kiemeltem a dokumentumokból, majd a hosszú indokolás részt rövidítettem le, hogy első rápillantásra lehessen látni a döntések lényegét. A kidolgozott dokumentumok végére pedig, beszúrtam az eredeti határozat szövegét is, hogy a nyelvi modell minél pontosabb és részletesebb információt tudjon adni egy-egy kérdésemre. A forrásanyag elkészítését követően a ChatGPT-4 verziójában létrehoztam egy adatbázist, amelybe feltöltöttem a korábbiak szerint előkészített dokumentumokat. Ezt követően elterveztem, hogy milyen jellegű kérdéseket fogok feltenni a nagy nyelvi modellnek.

Az első kérdésem az volt hozzá, hogy “Mi alapozta meg a Szegedi Törvényszék döntését?” (lásd: 1. sz. melléklet). Erre helytelenül azt válaszolta, hogy „A Szegedi Törvényszék B.942/2016/26. számú határozatában emberölés büntette tárgyában döntött. A vádlott különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés kísérlete miatt kapott életfogytiglani

⁷⁸ CZEBE András: uo.

szabadságvesztést, fegyház fokozatban. Emellett 10 évre a közügyektől is eltiltották. A vádlott feltételes szabadságra nem bocsátható, és a korábbi előzetes fogvatartásban töltött időt is beszámították az ítéletbe”. Ezzel arra a kérdésre adott választ, hogy milyen ügyben döntött a Szegedi Törvényszék és mi lett az ítélet, illetve milyen fokozatban kell azt az elítéltnak letöltenie és nem pedig az általam feltett kérdésre, hogy mi alapozta meg a döntést. Ezt követően már másképp fogalmazva tettem fel neki a kérdésemet: “Ezt a döntést mire alapozta a Törvényszék?” Erre már helyesen pontokra szedve megadta a nagy nyelvi modell, hogy milyen szempontok figyelembevételével hozta meg az adott bíróság a döntését. Átláthatóan, lényegre törően másodpercek alatt megtudhattam ebből a hasznosítható válaszokat. A megfelelő kérdések feltételével a további kérdéseimre is hasonlóan pontos válaszokat adott a nagy nyelvi modell.

A válaszok kiértékelését az igaz pozitív, igaz negatív, hamis pozitív, hamis negatív rendszer alapján végeztem, amely a gépi tanulási modellek kiértékelésének alapvető módszereinek egyike. Az igaz pozitív értékelés azt jelenti, hogy a nagy nyelvi modell számára feltett kérdésre helyes választ ad és ez valóban helyes is. Az igaz negatív, amikor negatív eredményt ad és ez helyes is. A hamis pozitív akkor valósul meg, ha pozitív eredményt ad, de ez téves. A hamis negatív pedig, amikor negatív eredményt ad, de ez téves.⁷⁹ A kérdések és válaszok táblázatban mindegyiknél megfigyelhetők az ennek alapján végzett eredmények. (lásd: 1. sz. melléklet)

Annak érdekében, hogy össze tudjam hasonlítani a saját adatbázisom alapján és a BHGY-ből feltöltött határozatok alapján a ChatGPT-vel folytatott kísérletek eredményeit, ugyanazon kérdéseket szegeztem a nagy nyelvi modellhez, mint a korábbi kísérletemnél (lásd: 6. sz. melléklet). Ebben az esetben azonban a BHGY-ben található formátumokat töltöttem fel az adatbázisba, valamint ezt már a ChatGPT sorozat ötödik tagjával, azaz a GPT-4o verzióval végeztem el. A kísérletnek az lett az eredménye, hogy az általam elkészített dokumentumok alapján a feltett kérdésekből négy esetén kaptam hamis pozitív és hamis negatív eredményt, míg a BHGY-ből feltöltött dokumentumokkal lefolytatott kísérlet során egyetlenegy hamis negatív eredmény született, a többi mind igaz pozitív válaszként értékelendő.

Rátérve a jogkérdés tisztázására, amikor a ChatGPT-nek arra a kérdésre kellett válaszadnia, hogy hogyan döntene a Kúria helyében, milyen jogegységi határozatot hozna, erre nem adott azonban egyik kísérletnél sem egyértelmű választ. Azt felelte, hogy a Kúriának több szempontot is figyelembe kell vennie és ezek alapján többféle megoldásra is juthat.

⁷⁹ <https://www.inf.u-szeged.hu/~rfarkas/ML20/osztalyozas.html> (letöltés dátuma: 2024. 11. 01.)

A kísérlet eredményei arra világítanak rá, hogy az eredeti BHGY dokumentumok integrálása hatékonyabb eszköz lehet a nagy nyelvi modell számára, mivel azok teljes, folytonos és a modell által ismerős formátumot biztosítanak. Ezzel szemben a sablonosított dokumentumok esetében az információvesztés, az eltérő szerkezet és a kombinált adatok feldolgozása okozhatott pontatlanságot a válaszadásban. Továbbá, még, ha az eredeti szöveg jelen is van az előkészített dokumentumokban, a szöveg környezete, szerkezete és formázása kulcsfontosságú a nagy nyelvi modellek működésében. Az eredeti BHGY dokumentumokban a modell valószínűleg könnyebben találta meg a releváns adatokat, mert ezek jobban illeszkednek a modell által ismert mintákhoz. Ezek az eredmények jól tükrözik a nagy modell fejlettségét is, hiszen a második kísérletet már a ChatGPT sorozat legújabb verziójával végeztem el.

Ezek alapján azt a következtetést tudom levonni, hogy bár az internetről szerzett információkból nagyon gyakran téves és értelmetlen válaszokat tud adni számunkra a nagy nyelvi modell, ha rendelkezésünkre áll a megfelelő anyag és a megfelelő kérdéseket szegezzük hozzá, pontosan tud válaszolni. Ez a jogegységet azért szolgálhatja, mert azáltal, hogy a nagy nyelvi modell felismeri az integrált forrásanyag segítségével a döntések közötti eltéréseket, gyorsabbá és hatékonyabbá tudja tenni a jogalkalmazást.

A Large Language Models (a továbbiakban: LLM), vagyis a nagy nyelvi modellek fejlődése a jogi területeken belül Kínában, Tajvanon, Palesztinában és Franciaországban jeleznek globális trendet a speciális jogi feladatokra szabott megoldások felé.⁸⁰

Kínában kezdetben a LawGPT fektette le az alapot a jogi terület specifikus szókinccsel való bővítéssel. Ez elősegítette a jogi kontextusból származó párbeszédese adatkészletek felépítését és a finomhangolási folyamatokon keresztül a modell megértését fejlesztette. Ezt követően a Large Language Model Meta AI (a továbbiakban: LLaMa)⁸¹ ügyvéd vezetett be olyan keretrendszert, amely a folyamatos képzést és a területi ismeretek beépítését helyezi előtérbe. Ennek az a célja, hogy szakmai készségeket adjon át az LLM-eknek. Ezekre a fejlesztésekre építve a LexiLaw volt az a modell, amely az általános és jogi tartományi adatkészleteket egyesítette a finomhangolás érdekében. További innovációként jelent meg a ChatLaw. A konzultációs, referencia és válaszmódulok integrálása átfogó jogi konzultációt tett lehetővé, miközben a hibás kimenetek kockázatát csökkentette. Ezek az előre lépések összességében fejlődést jelentenek az LLM-ek jogi környezetben való átfogóbb és hatékonyabb

⁸⁰ <https://arxiv.org/html/2404.00990v1> (letöltés dátuma: 2024. 11. 02.)

⁸¹ a Meta által kifejlesztett modellcsalád, amelyet generatív mesterséges intelligencia kutatásának előmozdítására hoztak létre

felhasználása felé. Ez fokozott pontosságot, megbízhatóságot és hozzáférhetőséget ígér a jogászok és az érdekelt felek számára.

Tajvanban a jogi terület speciális modelljének tekinthető a LexGPT 0.1, amely a GPT-J modelleken alapul és célja, hogy programozási ismeretek nélkül segítse a jogi szakembereket. Feltárja a „No Code” megközelítést és a modellek finomhangolására olyan feladatokat, mint az osztályozás és megvitatja a jogi tartományi alkalmazások jövőbeni fejlesztéseinek lehetőségét.

A palesztin törvényekkel kapcsolatban egy szövetkezeti-jogi kérdésekre válaszoló LLM-alapú chatbot mutatható be, amely a palesztin törvényekre összpontosít. Összehasonlítja a chatbot automatikusan generált válaszait és jogi szakértő által készített válaszokkal és értékeli a teljesítményét.

A francia jog esetében a LLaMandementet fontos megemlíteni. Ez a francia kormánnyal együttműködésben kifejlesztett nagy nyelvi modell, amely a parlamenti ülések feldolgozásának javítására kifejlesztett típus. Szakterülete a jogalkotási javaslatok pártatlan összefoglalóinak elkészítése, ezáltal javítva a tárcaközi ülések dokumentumkészítésének hatékonyságát.

Összefoglalva a nagy nyelvi modellek alkalmazhatóságát a különböző országokban azt lehet mondani, hogy az LLM-ek sokoldalú alkalmazásai és kutatási lehetőségei nyilvánvalóak a jogi területen, a szövegfeldolgozástól és az esetelemzéstől az oktatási segédanyagokig és a valós jogi alkalmazásokig. Továbbá kiterjednek a joggal és az AI-integrációval kapcsolatos elméleti vizsgálatokra, valamint a modellfejlesztésekre. Ezek a közös erőfeszítések elősegítik a jogi mesterséges intelligencia fejlődését, gazdagítva a nyújtott jogi szolgáltatások hatékonyságát és színvonalát.⁸²

Következtetésképpen azt tudom levonni, hogy a nagy nyelvi modellek alkalmazása a különböző országokban inkább az automatizált jogi kutatásra, dokumentumelemzésre és adminisztratív folyamatok támogatására összpontosítanak, nem pedig a jogegység közvetlen biztosítására. Ez arra világíthat rá, hogy a jogegységre való alkalmazás még nem teljesen kidolgozott koncepció, vagy a gyakorlati implementációk során más prioritások kerültek előtérbe.

⁸² Uo.

VI. Összegzés

A jogegység fenntartása a jövőben is kulcsfontosságú a jogállamiságot garantáló jogbiztonság szempontjából. A Kúria jogegységi határozatai, amelyek kötelező érvénnyel bírnak az alsóbb szintű bíróságokra nézve, biztosítják a jogalkalmazás egységességét, miközben a jogegységi mechanizmusok alkalmazása minimalizálja a jogszabályok eltérő értelmezéséből adódó különbségeket.

A jogegység fejlődésének vizsgálata rávilágított arra, hogyan vált az intézmény a magyar jogrendszer alapvető elemévé. A történeti áttekintésből kiderült, hogy a bírói döntések közötti következetesség szükségességét már a 18. században felismerték. Az egységes ítélkezési gyakorlatot támogatni hivatott, akkor rendelkezésre álló jogi eszközök, mint például a döntvények, megalapozták a jogegység elméletét és gyakorlatát, ami ma is segíti a jogalkalmazót.

Egyértelművé vált, hogy a Kúria jogegységesítő tevékenysége és a jogegységi eszközök központi szerepet játszanak a magyar bírósági rendszerben a jogegység fenntartásában. Az eszközök közül a jogegységi határozatoknak van a legnagyobb jelentősége. Segítséget nyújt a Kúriának abban, hogy az ítélkezési gyakorlatban megjelenő eltérő értelmezéseket és döntéseket egységesítse, ezzel biztosítva a jogbiztonságot.

Az utóbbi években bevezetésre kerültek új jogintézmények, mint a jogegységi panasz, amely egy új jogorvoslati eszköz a Kúrián belül. Lehetőséget biztosít arra, hogy a korábbi határozatokhoz való eltérés esetén új eljárást kezdeményezzenek. Ezen új intézmény bevezetésével kapcsolatban több eltérő szakirodalmi álláspontot is ismertettünk.

A közelmúltban bevezetett másik fontos intézmény, a korlátozott precedensrendszer mérföldkönek számít a magyar bírósági rendszerben, hiszen ezáltal a Kúria döntései az alsóbb fokú bíróságok számára, mint iránymutató precedensek jelennek meg. Az új rendszer nem írja elő az abszolút kötöttséget: a bíróságok indokolt esetekben eltérhetnek a korábbi döntésektől, ha azok nem relevánsak az adott ügyben. A jogalkotó célja szerint, hogy a Kúria döntései révén egyfajta stabilitást és folyamatosságot biztosít az alsóbb fokú bíróságok számára.

A dolgozat felhívja a figyelmet arra, hogy a jogegység biztosítása nem egyszerű feladat, mivel minden egyes ügy egyedi, és a bírói döntések során számos speciális körülményt kell figyelembe venni. Ez különösen igaz a büntetéskiszabás során, ahol az elkövetők személyes körülményei és a bűncselekmény tárgyi súlya jelentős szerepet játszik a végső döntésben. Magyarországon szükség lehet a jogalkotói iránymutatások kidolgozására a büntetéskiszabás egységesítése érdekében, amely segítené a bíróságokat az egyenlő elbánás megvalósításában.

Dolgozatomban kifejtésre került, hogy a joggyakorlat-elemző csoportok jelentős szerepet töltenek be a bírói gyakorlat értelmezésében és az egység fenntartásában. Ezek a csoportok, egyes jogi szakmák és a tudományos közösség bevonásával készítenek összefoglaló véleményeket, amelyek új szempontokat és iránymutatásokat adnak a Kúria számára. A joggyakorlat-elemző csoportok munkája tehát hozzájárul a bírói gyakorlat következetességéhez és a jogi problémák közös feldolgozásához.

Az innovatív technológiai megoldások megjelenése új lehetőségeket kínál az ítélkezési gyakorlat elemzésében, a felmerülő eltérések gyors és hatékony észlelésében. A nagy nyelvi modellek szerepének vizsgálatán során arra világít rá a dolgozat, hogy a mesterséges intelligencia segíthet az ítélkezési gyakorlatban, különösen az ítéletek közötti eltérések észlelésében a megfelelő forrásanyag elkészítésével és adatbázisba történő integrálásával. Az MI transzparenciája és etikai vonatkozásai azonban még tartogatnak kihívásokat a szakma számára is. Az MI-rendelet bevezetése segíti a technológia szabályozott alkalmazását, de további fejlesztések szükségesek ahhoz, hogy az eszközök megfelelően integrálódjanak a bírósági rendszerekbe.

Irodalomjegyzék

Szakirodalom

- [1] AUER Ádám-CSIBOR Ferenc-OROSZ Katalin-POLLNER Péter: *A korlátozott precedensrendszer hatása a kúriai ítéletek hivatkozására*. In. Jogkódex, 2024/5, 224-235. o.
- [2] BALÁSSY Ádám Miklós: *A legfelsőbb bírói fórum jogegységesítő kötelezettsége*. In. Magyar Jog, 2020/11. 656-662. o.
- [3] BARANYAI András: *ChatGPT és más nagy nyelvi modellek alkalmazásának lehetőségei és kiberbiztonsági kérdései*. In. Rendvédelem, 2024. XIII. évf. 2. sz. 16-25. o.
- [4] CZEBE András: *A mesterséges büntetőbíró. Valóság vagy vízió?* In. Kúriai Döntések, 2024/7. 1298-1304. o.
- [5] CSÁK Zsolt – CZEBE András: *A Kúria jogegységesítő tevékenysége az egy évtizede újragondolt büntetőkódexünk tükrében*. In. Közjogi Szemle, 2023/1. 19-23. o.
- [6] D. TÓTH Balázs: *A rendesbírói és az alkotmánybírói precedensalkalmazás egy esete: az adótartozásért való mögöttes felelősség megállapítása*. In. Alkotmánybírói Szemle, 2014/2. 139-158. o.
- [7] ESZTERI Dániel: *Hogyan tanítsuk jogszerűen a mesterséges intelligenciánkat?* In. Magyar Jog, 2019/12. 669-681. o.
- [8] FICSOR Krisztina-PATYI András: *A jogegységi panasz eljárás mint a jogegység biztosításának eszköze a Kúria gyakorlatában*. In. Kúriai Döntések, 2022/8. 1311-1320. o.
- [9] GÓCZA Ágnes: *Egységes-e a büntetéskiszabás emberöléses ügyekben? – A magyar táblabírói gyakorlatnak összehasonlító vizsgálata*. In. Állam- és Jogtudomány, 2018/1. 3-31. o.

- [10] GOMBOS Katalin: *A bírói függetlenség kérdése az Európai Unió Bíróságának gyakorlatában*. In. Kúriai Döntések, 2023/6. 1166-1182. o.
- [11] Interjú Senyei Györggyel, az Országos Bírósági Hivatal elnökével. In. Fontes Iuris, 2021/4. 5-7. o.
- [12] Interjú Varga Zs. Andrással, a Kúria elnökével. In. Fontes Iuris, 2021/3. 5-8. o.
- [13] JUHÁSZ László: *A jogegység biztosítása az ítélőtáblák működésének megkezdése után*. In. Magyar Jog, 2003/10. 589-599. o.
- [14] KÖRÖS András – WELLMANN György: *Javaslatok a jogegység biztosítása fórum- és eszközrendszerének az átalakítására*. In. Magyar Jog, 2011/5. 257-265. o.
- [15] OSZTOVITS András: *Törvénymódosítás a bírósági joggyakorlat egységesítése érdekében – jó irányba tett rossz lépés?* In. Magyar Jog, 2020/2. 72-80. o.
- [16] PÓCZA Róbert: *A jogegység(i eljárás) időszerű kérdései*. In. Magyar Jog, 2006/9. 550-559. o.
- [17] POKOL Béla: *A bírói precedensjog*. In. Magyar Jog, 2000/4. 201-209. o.
- [18] POMEISL András József: *A korlátozott precedensrendszer a bíróságok gyakorlatában*. In. Közjegyzők Közlönye. 2023/2. 5-19. o.
- [19] SZABÓ Patrik: *„A törvény szövedéke” – Adalékok a korlátozott precedensrendszer előkérdéseihez*. In. Magyar Jog, 2022/1. 47-52. o.
- [20] SZILÁGYI Róbert: *A ChatGPT és más nagy nyelvi modellek (LLM-ek) alkalmazásának lehetőségei kis- és közepes vállalkozásokban*. In. Rendvédelem, 2024. XIII. évf. 1. sz. 76-85. o.
- [21] TAHIN Szabolcs: *Korlátozott precedensrendszer – alulnézetből*. In. Magyar Jog, 2020/5. 266-275. o.

- [22] TÓTH Andrea Noémi: *A jogegység követelménye a büntető-, a közigazgatási és a polgári eljárásban*. Beszámoló a Kúria Werbőczy Kutatóintézet III. Kutatóintézeti Napjáról. In. Kúriai Döntések, 2024/2. 397-400. o.
- [23] VARGA ZS. András: *Tíz gondolat a jogegységről és a precedenshatásról*. In. Magyar Jog, 2020/2. 81-87. o.
- [24] VARGA Zsófia: *A precedensrendszer és az EU-jog*. In. Európai Jog, 2021/5. 48-55. o.
- [25] VERESS Emőd: *Megjegyzések a „korlátozott precedensszerről”: adalékok egy aktuális vita háttéréhez*. Tanulmánykötet Trócsányi László 65. születésnapja alkalmából. Szeged, 2021.
- [26] VITKOVICS Bálint: *Mesterséges intelligencia ante portas. Recenzió Török Bernát – Zódi Zsolt A mesterséges intelligencia szabályozási kihívásai c. tanulmánykötetéhez*. In. Infokommunikáció és Jog, 2022/2. 29-30. o.
- [27] WELLMANN György: *A jogalkalmazás egységének biztosítása a Kúria Polgári Kollégiumának gyakorlatában*. In. Darák Péter – Koltay András (szerk.): *Ad astra per aspera; ünnepi kötet Solt Pál 80. születésnapja alkalmából*. Budapest, Pázmány Press, 2017.
- [28] WELLMANN György: *A jogegységi eljárás de lege és de lege ferenda*. In. Magyar Jog, 2004/4. 193-202. o.
- [29] WELLMANN György: *Kritikai észrevételek a jogegység biztosításának új rendszerével kapcsolatban*. In. Magyar Jog, 2020/11. 648-655. o.
- [30] ZÓDI Zsolt: *A korábbi esetekre történő hivatkozások mintázatai a magyar bíróságok ítéleteiben*. In. MTA Law Working Papers. 2014/01. 8. o.
- [31] ZÓDI Zsolt: *Átláthatóság és indokolási követelmények az európai platformjogban*. In. In Medias Res, 2023/2. 7. o.

- [32] ZÓDI Zsolt: *Az Európai Bizottság Mesterséges Intelligencia Kódexének tervezete*. In. Gazdaság és Jog, 2021/5. 1. o.
- [33] ZÓDI Zsolt: *Búcsú a kollégiumi véleményektől?* In. Magyar Jog, 2014/11. 609-623. o.
- [34] ZÓDI Zsolt: *Módszertani javaslatok és gyakorlati megjegyzések a Kúria joggyakorlat-
elemző tevékenységéhez*. In. MTA TK Jogtudományi Intézet, 2018/2. 13-18 o.
- [35] ZÓDI Zsolt: *Precedenskövetés és jogszabály-értelmezés*. In. Állam- és Jogtudományi
Intézet, 2014/3. 60-85. o.

Internetes források

- [1] <https://konyvtar.parlament.hu/a-dontvenyek-kozzetetele> (letöltés dátuma: 2024. 10. 26.)
- [2] BALOGH Judit: A jogegységi tanácsok felállítása (1912) és működése. „Háromszáz éves a Kúria” konferencia (2023. június 19.) URL: https://www.youtube.com/watch?v=BOhsud1ug-c&ab_channel=K%C3%BArIA%20M%C3%A9dia (letöltés dátuma: 2024. 10. 03.)
- [3] <https://kuria-birosag.hu/hu/jogegysegi-eljaras> (letöltés dátuma: 2024. 10. 22.)
- [4] <https://kuria-birosag.hu/hu/elvi-birosagi-hatarozatok-es-elvi-birosagi-dontesek-kivalasztasa-es-kozzetetele> (letöltés dátuma: 2024. 10. 16.)
- [5] 2/2023. (VII. 5.) BK vélemény a büntetőjogi és büntető eljárásjogi tárgyú büntető kollégiumi vélemények felülvizsgálatáról. URL: <https://kuria-birosag.hu/hu/kuriai-dontesek/22023-vii-5-bk-velemen-y-buntetojogi-es-bunteto-eljarasjogi-targyu-bunteto-kollegiumi> (letöltés dátuma: 2024. 10. 16.)
- [6] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A12016E267> (letöltés dátuma: 2024. 10. 26.)
- [7] Az Európai Unió Bírósága. 125/24. sz. sajtóközlemény (2024. augusztus 12., Luxembourg) URL: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7052/hu/?annee=2024 (letöltés dátuma: 2024. 10. 26.)
- [8] <https://forbes.hu/interju/mesterseges-intelligencia-chatgpt-interju/> (letöltés dátuma: 2024. 10. 27.)
- [9] <https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/velencei-bizottsag-helyesnek-tartja-jogegysegi-panasz-es-korlatozott-precedensrendszer> (letöltés dátuma: 2024. 10. 28.)

- [10] <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2024/05/21/artificial-intelligence-ai-act-council-gives-final-green-light-to-the-first-worldwide-rules-on-ai/> (letöltés dátuma: 2024. 11. 01.)
- [11] <https://www.inf.u-szeged.hu/~rfarkas/ML20/osztalyozas.html> (letöltés dátuma: 2024. 11. 01.)
- [12] <https://ar5iv.org/html/2404.00990v1> (letöltés dátuma: 2024. 11. 02.)

AB határozatok

- 9/1992. (I. 30.) AB határozat
- 12/2001. (V. 14.) AB határozat

Jogsabályok

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- Bszi. (rég) – 1997. évi LXVI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról
- Bszi. (új) – 2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról
- Btk. (új) – 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
- Pp. (új) – 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

Mellékletek*

1. sz. melléklet: Kérdések és válaszok a ChatGPT-ben
2. sz. melléklet: Szegedi Törvényszék B.942/2016/26. számú ítélete
3. sz. melléklet: Szegedi Ítéltábla Bf.490/2017/7. számú ítélete
4. sz. melléklet: Fővárosi Törvényszék 26.B.1391/2015/32. számú ítélete
5. sz. melléklet: Fővárosi Ítéltábla 1.Bf.265/2016/22. számú ítélete
6. sz. melléklet: Kérdések és válaszok a ChatGPT-ben a BHGY alapján

*TMDK dolgozatához készültek a mellékletek, azonban a formai követelmények miatt jelenleg nem tudom ezeket csatolni. Jelen dolgozatban a melléklet utalások erre vonatkoznak.